

Akademie HUSPOL

**MULTIDISCIPLINARY SCIENTIFIC RESEARCH AND
INNOVATION**

COLLECTION OF ABSTRACTS

International scientific-practical conference

(Kunovice, Czech Republic, November 17-18, 2021)

Kunovice 2021

*Recommended for publication
by the Academic Council at
Akademie HUSPOL
November 15, 2021 (Protocol № 09)*

Multidisciplinary scientific research and innovation : collection of abstracts of International scientific-practical conference, Kunovice, Czech Republic, November 17-18, 2021. Kunovice : Akademie HUSPOL, 2021. 92 p.

Мультидисциплінарні наукові дослідження і інновації : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., м. Куновіце, Чеська Республіка 17-18 листопада 2021 р. Куновіце : Академія ГУСПОЛ, 2021. 92 с.

ISBN 978-80-907587-2-8

The collection of abstracts contains the reports of participants of the International scientific-practical conference "Multidisciplinary scientific research and innovation", which was held by the Akademie HUSPOL (Czech Republic) with the assistance of the NGO "European Institute for Further Education" on November 17-18, 2021. The conference is dedicated to solving current problems in ensuring innovative development and finding ways to improve the legal practice of Ukraine and the Czech Republic.

Sborník obsahuje zprávy účastníků mezinárodní vědecko-praktické konference "Multidisciplinární výzkum a inovace", kterou pořádala Akademie GUSPOL (Česká republika) za asistence nevládní organizace "Evropský institut postgraduálního vzdělávání" 17.-18. 2021. Konference je věnována řešení aktuálních problémů při zajišťování inovativního rozvoje a hledání cest ke zlepšení právní praxe Ukrajiny a České republiky.

Збірник містить матеріали доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Мультидисциплінарні наукові дослідження і інновації», яка була проведена Академією ГУСПОЛ (Чеська Республіка) за сприянням ГО «Європейський інститут післядипломної освіти» 17-18 листопада 2021 року. Конференцію присвячено розв'язанню актуальних проблем в забезпеченні інноваційного розвитку та пошуку шляхів удосконалення правової практики України та Чехії.

ISBN 978-80-907587-2-8

©Akademie HUSPOL, 2021

© I. Kopotun, 2021

© S. Petkov, 2021

Mgr. Pavel Polián

JEDNATEL, STATUTÁRNÍ ZÁSTUPCE AKADEMIE HUSPOL

Уважаемые коллеги!

Искренне поздравляю Вас с началом работы Международной научно-практической конференции «Мультидисциплинарные научные исследования и инновации»!

Мне приятно, что организаторами конференции выступили Академия ГУСПОЛ и Общественная организация «Европейский институт последипломого образования», ведь мы выпускаем будущих юристов и повышаем квалификацию высококвалифицированных специалистов.

Сегодня в современном мире существует множество проблем, которые должны затрагивать мысли всех тех, кто имеет отношение к научным исследованиям. Реальные проблемы, которые возникают перед человечеством, куда более сложные, чем научные. Современная наука не в состоянии их кардинально решить. Важной причиной этому является разобщенность научных дисциплин. Элементарная синхронизация научных исследований дала бы действующий эффект.

Целью нашей конференции является именно разработка теоретических и практических аспектов обеспечения междисциплинарности научных исследований в контексте глобального развития и выделение конкретных мер обеспечения таких исследований на базе существующего международного опыта.

Вместе с Вами, дорогие коллеги, мы обоснуем основные теоретико-методологические подходы к развитию междисциплинарных научных исследований в условиях глобальных опасностей и угроз.

Учитывая то, что научная конференция является не только возможностью для обмена мыслями и апробирования своих теоретических

GREETINGS

наработок её участниками, но и прекрасным поводом для новых знакомств, надеюсь, что у Вас будет возможность для неформального общения с целью обмена опытом для решения в дальнейшем существующих проблем.

Радует то, что к работе на конференции откликнулись как отечественные, так и зарубежные ученые. Важно, чтоб научная дискуссия стала плодотворной для ученых, преподавателей, докторантов, аспирантов, магистров, а её результаты имели реальную общественно-политическую пользу.

Игорь Копотун

Доктор юридических наук, профессор, Заслуженный юрист Украины,
Проректор с международных связей Академии ГУСПОЛ

Уважаемые коллеги!

Сегодня мир в целом переживает непростые времена. В современных условиях, наполненных общественно значимыми, а иногда и трагическими событиями, проведение Международной научно-практической конференции «Мультидисциплинарные научные исследования и инновации», является знаковым событием для международного права, управления, философии, педагогики и других дисциплин.

Междисциплинарные исследования становятся активно растущей современной научной областью. Как правило, под этим понятием скрывается решение научных проблем путем интеграции знаний и методов из различных научных областей. Именно такие исследования рассматриваются в качестве одной из возможностей для совершения научных прорывов и разработки принципиально новых способов решения важнейших проблем современности.

Общемировой опыт демонстрирует, что без тесного сотрудничества между учеными разных направлений, развитие современной науки является практически невозможным. Дискуссии и переговоры с европейскими, отечественными и американскими коллегами показывают, что так называемые «чистые науки» не имеют никаких шансов получить финансирование со стороны научных фондов и т. п.

Сегодня проблема развития науки в целом не только сохранила свою остроту, но и ещё больше активизировалась в связи с новыми вызовами, опасностями и угрозами, которые становятся всё более глобальными. Вместе с традиционными опасностями и угрозами – войнами, политической

GREETINGS

нестабильностью, природными катаклизмами – появились новые в виде распространения международного терроризма и преступности, пандемии коронавирусной инфекции COVID-19, значительного ухудшения экологического состояния среды обитания человека, наркоманизации и алкоголизации населения многих стран, масштабных техногенных катастроф и аварий, смены климата на Земле, истощения природных ресурсов и т.п.

Целью нашей конференции является поиск, а также анализ возможных путей и новых подходов к решению глобальных и национальных проблем в условиях современного мира путем междисциплинарных исследований.

Именно проведение нашей Международной научно-практической конференции, в которой приняли участие международные представители академической и вузовской науки, говорит о значительном потенциале науки и образования. Очевидно, что решение большинства важных и сложных вопросов можно достичь только общими усилиями представителей международных научных школ. Давайте вместе стремиться к достижению нашей общей цели.

Желаю участникам конференции активной и плодотворной работы!

**КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-
ВИКОНАВЧЕ ПРАВО**

Mgr. Pavel Polián

Jednatel, statutární zástupce Akademie HUSPOL

Kunovice, Czech Republic

**THE INSTITUTE OF THE EXEMPTION FROM CRIMINAL LIABILITY
FOR CORRUPTION CRIMES**

Institutes of criminal law have come a long way of their historical formation. They did not occur simultaneously, but are the result of the adaptation of this branch of law to the conditions of a social situation that is constantly changing. It should be noted that the institute of exemption from criminal liability does not commit the decriminalization, but frees certain persons from liability for the crime, that they committed. Therefore, the exemption from criminal liability does not mean justification of a person or recognition of her innocent. Some grounds for exemption from criminal liability are not rehabilitated certain in the CC of Ukraine. The forms and types of positive behaviour are legally enshrined and in case of execution it by person in full, it should be a “incentive” reaction from the state as an exemption from criminal liability.

The analysis of modern criminal law and other legal, social and political processes in Ukraine gives grounds for the conclusion that the process of formation and development of criminal-law institutes passes one of its active phases.

The general ground for the exemption of a person who committed a crime from criminal liability for corruption crimes under the norms of the Special part of the CC of Ukraine is the inappropriate involvement of him in court liability and the enforcement of coercive measures of criminal-law influence to him. In resolving the issue of exemption from criminal liability, not only a criminal act and a number of legally significant circumstances related to its implementation,

but also the characteristics of the guilty person and his conduct before or after the commission of the crime shall be assessed.

In the theory of criminal law, the following scientists paid much attention to studying the problem of exemption from criminal liability: Yu. V. Baulin, A. I. Boitsov, Ya. M. Brainin, K. K. Vavylov, B. Vittenberg, L. V. Golovko, T. T. Dubinin, S. Kelina, N. F. Kuznyetsova, S. N. Sabanin, V. V. Skibitskyi and others. Recently, some types of exemption from criminal liability at the level of the dissertation were investigated by M. Ye. Grigorieva, A. A. Zhitniy, P. V. Khryapinskyi and others.

The criminal-law institute is a normative decorated structural element of the criminal law field. The signs of this institution should be the considered idea-normative and appropriate to him social meaning. The second sign of the institute is the plurality of norms that make up it. The third sign of the criminal law institute is its focus on solving detailed intra-industry problems and external social tasks for the indicated sphere of policy.

Today one of the trends of criminal legislation can be called the rationing of cross-sectoral institutes. This is due to the fact that the individual elements of the criminal-law methods of management are “superimposed” on the subject of another branch of law or are the result of applying to the regulation of criminal law relations methods of other branches of law.

Despite the use of blanket dispositions in criminal law, in many cases we precisely can talk about inter-branch institutions. One of the most striking examples is the institute of criminal liability for corruption crimes. This institute can and should, in our opinion, be considered cross-sectoral. In V. M. Kyrychka’s opinion, two groups of features are characteristic of corruption crimes: a) the composition of the crime provided for by the CC; b) the signs of a corruption offense are stipulated in art. 1 of the Law of Ukraine “On prevention of corruption” of October 14, 2014. Similarly is opinion of V. M. Kuts, who points out that a corruption crime is a socially dangerous act that contains signs of

corruption and corruption offence, what is envisaged in the special part of the Criminal Code of Ukraine. I. Ye. Mezentseva defends the same position.

In addition, the cross-sectoral nature of the specified institute is due to the relationship with the criminal-procedural norms, which in many respects determine the direct practical implementation of special types of exemption from criminal liability for corruption crimes. The procedural ground for termination of a criminal prosecution is the execution of a guilty set of necessary and sufficient conditions (or the form and type of positive behaviour of the perpetrator, or the circumstance were preceding the commission of a crime) included in the construction of relevant norm of exemption. Taken together, they testify to the lack of expediency to lay the claiming all legal arising for the perpetrator from the criminal acts committed the official condemnation of a person and recognition him to be a criminal, his appointment of a punishment, the availability of criminal record. The procedural form of wrapping a similar ground is the decision of the authorized authority contained in the resolution (adopting) on the termination of criminal prosecution. The issue of exemption a person from criminal liability in special cases can be resolved both at pre-trial stages and in the order of preliminary hearing of materials of criminal proceedings and in court proceedings.

One of the most urgent reasons for application of the institute to exempt from criminal liability for corruption crimes is the subject's voluntary notification of a crime committed by him to the relevant official.

A number of articles of the CPC provides answers to questions about an authority whose servant is endowed with the right to report suspicion. In particular, according to part 4 of art. 22 CPC the prosecutor reports to a person about suspicion of committing a criminal offense. In cases provided for by the CPC, a person may be informed of a suspicion of committing a criminal offense by an investigator in agreement with the prosecutor. Consequently, the authorities from whose official is entitled to report suspicion under the law are the Procuracy (article 11 (2), 36 of the CPC), Interior, Security, bodies supervising the

observance of tax legislation, state investigation bureau, investigating officers of investigative units of performing preliminary inquiries and carrying out pre-trial investigation (art. 38 CPC), and authorized to notify the person, in agreement with the prosecutor, of suspicion (paragraph 6 of article 2, 40 of the CPC).

That is, the addressee of the voluntary notification should be the inquiry authority, investigator, prosecutor, judge or court (including special anti-corruption bodies such as the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, the Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office, etc.), and the content of the notification should include information about crime.

It should be clarified within what much time a person should report a crime committed by this person – given bribery of an employee of an enterprise, institution or organization – in order to be exempted from criminal liability. According to art. 214 of the CPC of Ukraine, the investigator, the prosecutor immediately, but not later than 24 hours after the submission of the application, the notification of a criminal offense committed or, after an self-identification of him from any source of circumstances that may indicate the commission of a criminal crime, is obliged to make the relevant information to the a single register of pre-trial investigations and initiate an investigation (part 1). Pre-trial investigation commences from the moment of entering information into the Unified Register of pre-trial investigations. The provisions about the Unified Register of Pre-trial Investigations, the procedure for its formation and maintenance are approved by the General Prosecutor's Office of Ukraine, with the consent of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, the SBU, the body, that supervising the compliance with tax legislation (part 2). The carrying out pre-trial investigation before the entering of information in the register or without such an entering is not allowed and entails the liability established by law (part 3).

Consequently, information about the crime should be made immediately, but not later than 24 hours, into the Unified Register of Pre-trial Investigations. This register is in accordance with the Regulation on the procedure for conducting the

Uniform Register of Pre-trial Investigations, approved by the order of the General Prosecutor of Ukraine № 69 dated August 17, 2012 (with the changes approved by the orders of the General Prosecutor of Ukraine dated November 14, 2012, № 113, dd. 25.01.2013, № 13, dated 25.04.2013 № 54, 09.09.2014 № 95) and is created, in particular, with the purpose of providing a uniform record of criminal offenses.

In other words, only the data of this Register document the fact of the committed crime.

Consequently, the development of a dismissal institution, which is rooted in on the mechanisms of customary law, procedures and principles of complex social technology will, moreover, allow reduce the costs of prosecution for minor acts and minor crimes, which are necessary for the organization of the fight against serious corruption crimes, as well as to reduce extremely high overload of courts and investigation. In connection with this, it is proposed to provide for the following general conditions: the voluntary notification; an active assistance in the disclosure of crimes (including detection, prevention for and investigation); the first committing a corruption crime; the compensation for damages (if any). The specified conditions only in the complex form are the basis for exemption from criminal liability. Therefore, the release from criminal liability does not mean justification of a person or recognition of him innocent.

The article argues that the institute of exemption from criminal liability for corruption crimes refers to intersectoral. Such a classification determines the mechanism of application, which certainly is related to the norms of criminal-procedural and anti-corruption legislative acts.

The analysis of modern criminal law and other legal, social and political processes in Ukraine gives grounds for the conclusion that the process of formation and development of criminal-law institutes passes one of its active phases.

A detailed characteristic of the conditions for exemption from criminal liability for corruption crimes allowed focusing on the practical application of these norms by the judicial-investigative bodies. The voluntariness of notification

of a corruption crime (stipulated by articles 354, 368-3, 368-4, 369, 369-2 of the CC of Ukraine) is a primary condition for the exemption of a person from criminal liability. This requires the establishment of the fact of voluntariness, with separating motives that play a minor role and may be different.

In determining active assistance for the disclosure of a corruption crime, a guilty person needs to commit actions that would confirm this fact. The actions can be different and objectively depend on the circumstances of the crime, for example, a notification about the place of storage of the subject of the crime (unlawful benefit) or about other participants who were involved in its commission, the finding of property and other values obtained in a criminal way.

For the saving of the forces and means of criminal justice, we recommend to set forth such explanations in the resolution of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine to have the same understanding and application of a special exemption from criminal liability for corruption crimes.

It is useful to extend the possibility of applying a special exemption by establishment a single incentive norm in the CC of Ukraine, which would be extended to a more numerous group of corruption crimes.

References:

1. Lykhova S. Ya. *Rozvytok kryminalno-pravovykh instytutiv v Ukraini na suchasnomu etapi*. URL : <http://conference.nau.edu.ua/index.php/TL/PRAVVYIMIR/paper/viewFile/1498/879>
2. Kyrychko V. M. *Kryminalna vidpovidalnist za koruptsiuu*. Kharkiv : Pravo, 2013. S. 14.
3. *Pro zapobihannia koruptsii : Zakon Ukrainy vid 14 zhovt. 2014*. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
4. *Kurs uholovnoho prava. Obshchaia chast. T. 2. Uchenye o nakazanyy : uchebnyk dlia vuzov / pod red. d-ra yuryd. nauk, prof. N. F. Kuznetsovoi y dr. Moskva : ZERTsALO, 1999. S. 35.*
5. Mezentseva I. *Vyznachennia predmeta koruptsiinykh zlochyniv*. *Visnyk Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy*. 2014. № 5. S. 76–81. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnapu_2014_5_13
6. Osadchyi V. I. *Kryminalno-pravova kharakterystyka ta kvalifikatsiia pidkupu pratsivnyka pidpriemstva, ustanovy chy orhanizatsii (st. 354 KK Ukrainy)*. *Yurydychnyi visnyk*. 2015. № 2 (35). S. 147.

PLENARY SESSION

---

7. *Postanovlenye Plenuma Verkhovnoho Suda Rossyiskoi Federatsyy ot 9 yiulia 2013 h. № 24 "O sudebnoi praktyke po delam o vziatochnychestve y ob ynykh korruptsyonnykh prestupleniyakh"*.
URL : <http://www.rg.ru/2013/07/17/verhovny-sud-dok.html>

8. *Sabanyu S. N. Nekotorye problemy zakonodatelnoi rehlamentatsyy spetsyalnykh vydov osvobozhdeniya ot uholovnoi otvetstvennosti. Yurydicheskaia nauka y pravookhranytelnaia praktyka. 2012. № 2. S. 59–66.*

9. *Ozhehov S. Y. Tolkovy slovar russkoho yazyka. Moskva : [b. y.], 1995. S. 647.*

10. *Antonov A. H. Deiatelnoe raskaiane kak osnovanye osvobozhdeniya ot uholovnoi otvetstvennosti : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk / Antonov A. H. Tomsk, 2000. S. 17*

Kopotun I. M.

*Doctor of Law, Professor, Honoured Lawyer of Ukraine,
Vice-rector for International Relations, Akademie HUSPOL,
Kunovice, Czech Republic*

**THE MAIN PRINCIPLES OF THE EXEMPTION FROM CRIMINAL
LIABILITY FOR CORRUPTION CRIMES IN UKRAINE**

The problems in determining the grounds and conditions for exemption from criminal liability were paid attention by domestic and foreign scholars such as Kh. Alikperov, Yu. Baulin, V. Horzhey, E. Dadakayev, V. Yegorov, O. Zhytnyi, V. Kyshnaryov, I. Petrukhin, V. Tertyshnyk, D. Filin, P. Khryapynskyi and etc.

There are different views on the definition of exemption from criminal liability in the theory of criminal law. The objective necessity of the existence of this institution in legal science is explained in different ways. The basis of exemption from legal liability is its humanization in the general theory of law; institute of dismissal from liability see as a means of implementing the principle of individualization in the legal mechanism.

As a manifestation of the principle of humanism, the Institute for the exemption from criminal liability is also considered in the science of criminal law. The exemption from criminal liability for corruption crimes is regulated by criminal and criminal-procedure legislation, the refusal of the state through the competent authorities from the appointment of a person who committed a corruption offense, punishment and the imposition of criminal legal measures against legal entities. The considerable experience is already accumulated considerable experience in the application of the norms that provide for the release of a person from criminal responsibility in the science of criminal law, but significant changes in anti-corruption legislation have made many innovations in the norms of the Criminal Code of Ukraine [1, p. 185].

The above changes are related to the fact that since October 2014 a number of extremely important laws have been passed which can be considered the largest legislative reform in the field of combating corruption during the existence of a new independent Ukrainian state, such as: Laws of Ukraine “On Amendments to the Criminal and Criminal Procedural Codes of Ukraine Regarding the Inevitability of Punishment for Certain Crimes Against the Basics of National Security and Corruption Crimes (the Law on conviction in absentia)” (dated 07.10.2014), “On the Principles of State Anti-Corruption Policy in Ukraine (Anti Corruption Strategy) for 2014–2017”; “On the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine”; “On Prevention of Corruption”; “On Amending Certain Legislative Acts of Ukraine Concerning the Definition of Final Beneficiaries of Legal Persons and Public Figures” etc.

Speaking about the general characteristics of the exemption from criminal liability for corruption crimes, the grounds and conditions of application of this legal institution are subjects to study, first of all. In view of this, let’s dwell on the formulation of the essence of the concepts of “ground” and “condition”. The condition is inextricably linked with the essence of the grounds for exemption from criminal liability. The condition is a thing, which forms the cause or creates the possibility of its action, and this connection is conditioned with the consequence; the condition is a requirement, a proposal put forward by one party, negotiating about something, as well as when entering into an agreement, a contract, by an academic explanatory dictionary. Under the notion of “cause” understand the thing that determines directly, generates another thing – the consequence.

Taking into account the clarified interpretation of these basic concepts of “grounds” and “conditions” for exemption from criminal liability for corruption crimes, we can outline their general characteristics [2, p. 254-255]:

– the normative basis is availability, where the incentive legal rules of criminal law is contained in art. 354 of the CC of Ukraine;

– the factual basis is the presence taken together provided for conditions for exemption from criminal liability in Part 5 of Art. 354 of the Criminal Code of Ukraine 1) after a proposal, a promise or an unlawful benefit; 2) before obtaining information about this crime from other sources by the relevant body; 3) a voluntary of crime report; 4) active assistance in disclosing a crime;

– the procedural basis is the norms of law, in particular the CPC of Ukraine, which determine the procedure for exemption from criminal liability.

Speaking about the grounds for exemption from criminal liability, there are many controversial views about the conditionality of their existence in criminal law among scientists. The search for new, effective methods and ways of combating corruption is an urgent problem for modern Ukraine. Over the past few years, the number of changes taking place in the field of fighting corruption has exceeded the measures taken over the past ten years. However, qualitative transformations have not become visible to every citizen yet.

The results of such reforms can be felt under the condition of radical innovations in preventing such a socially dangerous thing as corruption. At the same time, the principles of criminal law, which are fundamental for the given branch and basic for the state in general, must remain inviolable. General principles are inherent not only in criminal law, but also in other branches of law. They are: rule of law, legality, equality of citizens before the law, inevitability of liability, principles of justice, humanism and democracy.

The specified norms of exemptions are directly in line with international standards, in particular the Council of Europe Convention on Criminal Liability for Corruption 1999, The UN Convention against Corruption 2003, the United Nations Convention against Transnational Organized Crime 2000, the Convention of the Organization for Economic Co-operation and Development on combating the bribery of officials of foreign states in conducting international business operations in 1997.

Summarizing everything, we note that the domestic criminal law operates the principle of inevitability of liability, the essence of which is that the person who committed the crime must be brought to the criminal or other responsibility that is associated with the using criminal nature actions against such persons. However, the analysis of the norms of art. 51 of the CC of Ukraine, as well as the characteristics of special types of exemption from criminal liability, gives grounds for refusing from this principle and developing more flexible forms of exemption liability for the committed crime.

Let's consider the compliance of special types of exemption from criminal liability for crimes to the special principles of criminal law:

– the principle of the legislative definition of a crime (there is no crime not provided for by the Law) – one of the most important general principles of criminal law. It is defined in articles 1, 2, 3 and 11 of the CC of Ukraine.

– the principle of personal responsibility – criminal liability is possible only for their own actions (inaction). No one can be held accountable for a crime committed by another person. This principle follows directly from the contents of part 2 of art. 2 CC.

The analysis of the concepts of exemption from criminal liability for crimes in general has determined the need for the formulation of this concept directly for corruption crimes. The difference in understanding is related to the changes that have already been made to the Criminal Code of Ukraine for the implementation of international obligations to combat corruption [3, p. 284].

Consequently, the exemption from criminal liability for corruption crimes is refusal regulated by the criminal and criminal-procedural of the state, in the person of the competent authorities, about the appointment to the person who committed the corruption crime, the punishment and the application measures of a criminal nature against the legal entities.

Analyzing the general and special principles of criminal law, we can note that in the field of combating corruption, each of them undoubtedly has a

manifestation. During the study, there were no direct contradictions between the special types of exemption from criminal liability for corruption crimes and the fundamental ideas of criminal law. However, the principles that are key to these incentive norms deserve special attention, about what we have already said here.

References:

1. *Baulin Yu. V. Zvinnennia vid kryminalnoi vidpovidalnosti : Visnyk Asotsiatsii kryminalnoho prava Ukrainy, 2013. № 1 (1).*
2. *Yu. V. Aleksandrov. Kryminalne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna : pidruchnyk. Kyiv : Pravovi dzherela, 2002.*
3. *Borovyk A. V. Corruption crimes in Ukraine : special types of dismissal. Lutsk : "VolynPoligraph" TM, Individual-entrepreneur Hadyak Zh. V., 2018. 284 p.*

Денисов С. Ф.

професор, доктор юридичних наук, професор кафедри кримінального права та кримінології факультету №6 Харківського національного університету внутрішніх справ м. Харків, Україна

Зайка Д. Є.

аспірант кафедри кримінального права та кримінології факультету №6 Харківського національного університету внутрішніх справ м. Харків, Україна

ЩОДО РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА РЕІНТЕГРАЦІЇ ЗАСУДЖЕНИХ ЗА ПРОЄКТОМ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Сучасна правова система України перебуває на етапі глибинного реформування. Для дослідження існуючих проблем та розробки науково обґрунтованих проєктів внесення змін до чинного законодавства наказом Президента України від 07.08.2019 № 584/2019 було створено спеціальні комісії [1].

Окремим питанням реформування законодавства України стала розробка проєкту Кримінального кодексу у межах діяльності робочої групи з розвитку кримінального права.

За текстом проєкту нового Кримінального кодексу України (далі - КК України) науковцями у положеннях ст. 1.1.2 було запропоновано законодавчо закріпити “ресоціалізацію” і “реінтеграцію” осіб, які вчинили злочини як одне із основних завдань [2]. Варто зазначити, що чинний кодекс не містить жодного із окреслених вище термінів, натомість у положеннях Кримінально-виконавчого кодексу України (далі - КВК України) метою, серед іншого, визначено “виправлення” та “ресоціалізація” засуджених [3; 4].

Виходячи з цього постає питання доцільності та наукового обґрунтування змін, запропонованих робочою групою з розвитку кримінального права.

Історично для України притаманними були “виправлення” та “перевиховання” засуджених, проте останній термін неодноразово зазнав критики серед науковців та практиків [5, с. 138], [6, с. 353–354].

З прийняттям нового КВК у 2003 р. було офіційно закріплено поняття “виправлення” та “ресоціалізація”, проте, і вони були неоднозначно оцінені науковою спільнотою, здебільшого критикувався оціночний характер та можливість регулювання нормами законодавства процесу позитивних змін в особистості [7, с. 8-9].

З огляду на це, бажання робочої групи з розвитку кримінального права запропонувати нову термінологію виглядає науково обумовленим, проте, чи дійсно “ресоціалізація” та “реінтеграція” є найкращими із наявних варіантів?

Сучасне бачення розвитку будь-якої галузі права в Україні складно уявити без дослідження міжнародного та зарубіжного досвіду (здебільшого європейського зразку).

Для прикладу, кримінальний кодекс Республіки Чехія не містить аналогу ст. 1.1.2 проекту КК України, проте Закон Республіки Чехія «Про виконання покарань у вигляді позбавлення волі» у ст. 4 містить термін «інтеграція» (ориг. «začlenění») у контексті повернення засудженого до нормальної життєдіяльності у суспільстві, а у ст. 11 вказано, що до пропозиції про переведення засудженого до в'язниці іншого типу директор колонії завжди додає оцінку перебігу та ефективності програми реабілітації (ориг. programu zacházení) засудженого [8, 9].

Варто відзначити, що іноді можна зустріти і спільне використання близьких за значенням термінів.

Так, у положеннях ст. 5 Закону Канади “Про виправлення та умовне звільнення” до обов’язків *Виправної* служби Канади, серед іншого, входить

створення програм, що сприяють *реабілітації* (ориг. rehabilitation) правопорушників та їх успішній *реінтеграції* (ориг. reintegration) до громади [10].

Отже, не можна однозначно сказати, що з цього питання за межами України існує консолідована думка, проте у провідних міжнародних актах, які можна вважати юридичним консенсусом світових держав більш типовим є використання термінів “соціальна реабілітація (реабілітація)” та “реінтеграція” засуджених [11, с. 52-57]. Так, Мінімальні стандартні правила ООН поводження із засудженими (Правила Нельсона Манделі) не містять ані «виправлення» ані «ресоціалізації», натомість у пр. 4, 59, 96 загадуються «реабілітація» та «реінтеграція» засуджених. Варто відзначити, що така позиція не є новою, схожі погляди В. М. Дрьомін висловлював ще у 2000 р., проте і у 2021 р., як показує дисертаційне дослідження І. С. Чалого, актуальність законодавчого закріплення саме такої термінології не зникла [12, с. 423-426; 13, с. 179, 214].

З огляду на зазначене вище, доцільною є модернізація вітчизняної термінології та її уніфікація у відповідності до міжнародних нормативно-правових актів. Пропонується внести зміни до тексту проекту КК України змінивши слово «ресоціалізація» на «соціальна адаптація» та викласти ст. 1.1.2 у такій редакції:

«Стаття 1.1.2 Завдання Кримінального кодексу

Кримінальний кодекс має своїм завданням забезпечення правовими засобами прав і свобод людини і громадянина, інтересів суспільства, держави і міжнародного співтовариства від кримінальних правопорушень.

2. Завдання Кримінального кодексу досягається шляхом:

- а) стимулювання осіб до правомірної поведінки;
- б) застосування кримінально-правових засобів;
- в) соціальної реабілітації і реінтеграції осіб, які вчинили злочини».

Список використаних джерел:

1. Питання комісії з питань правової реформи: указ Президента України від 07.08.2019 № 584/2019. Дата оновлення: 31.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/584/2019> (дата звернення: 30.10.2021).
2. Кримінальний кодекс України: контрольний текст проекту від 18.10.2021. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code> (дата звернення: 31.10.2021).
3. Кримінальний кодекс України: закон від 05.04.2001 № 2341-III. Дата оновлення: 04.10.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 31.10.2021).
4. Кримінально-виконавчий кодекс України: закон від 11.07.2003 № 1129-IV. Дата оновлення: 08.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15> (дата звернення: 31.10.2021).
5. Денисов С. Ф., Заїка Д. Є. *Виправлення та ресоціалізація засуджених на території України у XIX–XX століттях: теоретичний і практичний аспекти. Проблеми законності.* 2021. Вип. 153. С. 131–154.
6. *Уголовное право. Общая часть: Учебник / под общ. ред. В. Н. Петрашева.* Москва: ПРИОР, 1999. 542 с.
7. Гель А. П., Колб О. Г., Корчинський В. О. *Науково-практичний коментар Кримінально-виконавчого кодексу України / за заг. ред. А. Х. Степанюка.* Київ: Юрінком Інтер, 2008. 496 с.
8. *Trestní zákoník: закон від 08.01.2009 № 40.* Дата оновлення: 01.10.2020. URL: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40> (дата звернення: 06.11.2021).
9. *Zákon o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů: закон від 30.06.1999 № 169.* Дата оновлення: 25.08.2021. URL: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=169&r=1999> (дата звернення: 06.11.2021).
10. *Corrections and Conditional Release Act: закон від 30.10.1992 № 20.* Дата оновлення: 18.06.2021. URL: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-44.6> (дата звернення: 06.11.2021).
11. Денисов С. Ф., Заїка Д. Є. *Міжнародно-правові стандарти щодо виправлення та ресоціалізації засуджених.* Вісник пенітенціарної асоціації України. 2021. № 1(15). С. 49-66.
12. Дрёмин В. Н. *Идеи социальной реабилитации в минимальных стандартных правилах обращения с заключёнными.* Актуальные проблемы политики: сб. науч. праць за ред. С. В. Кивалова. 2000. №9. С. 423-426.
13. Чалий І. С. *Соціальна реабілітація засуджених : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08.* Класичний приватний університет. Запоріжжя. 2021. 218 с.

Денисов С. Ф.

доктор юридичних наук, професор

професор кафедри кримінального права та кримінології факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ

м. Харків, Україна

Коваленко Н. О.

кандидат юридичних наук, доцент

адвокат

м. Київ, Україна

**КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРОТИПРАВНІ ДІЯННЯ
ЩОДО ТІЛА ПОМЕРЛОЇ ЛЮДИНИ, МІСЦЯ ЇЇ ПОХОВАННЯ АБО
МІСЦЯ ПАМ'ЯТІ В ПРОЄКТІ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ
УКРАЇНИ**

Робочою групою з питань розвитку кримінального права, утвореною у складі Комісії з питань правової реформи, підготовлено та оприлюднено на сайті <https://newcriminalcode.org.ua/> Контрольний текст Проєкту нового Кримінального кодексу (далі - КК) України станом на 14.11.2021 року [1].

Зважаючи на актуальність проблеми протидії кримінальним посяганням на суспільну моральність, вважаємо за необхідне більш детально зупинитися на ст. 5.14.5 «Противправні діяння щодо тіла померлої людини, місця її поховання або місця пам'яті» та ст. 5.14.7 «Привласнення предмета, що знаходиться на могилі, місці поховання або місці пам'яті», які розміщені в Розділі 5.14 «Злочини та проступки проти моральності» Книги 5 «Злочини та проступки проти суспільства» Особливої частини Проєкту КК України.

Ці норми кореспондують зі ст. 297 «Наруга над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого», розміщеною, відповідно, у

Розділі XII «Злочини проти громадського порядку та моральності» Особливої частини чинного КК України, яка залишається одним з найменш досліджених складів у системі злочинів проти моральності.

Проведене узагальнення статистичної звітності про кримінальні правопорушення дозволяє вказати на те, що кількісні показники зареєстрованих злочинів, передбачених ст. 297 КК України, з 2001 року залишаються приблизно на одному рівні. Для прикладу, визначимо місце таких злочинів у загальній структурі злочинності за останні п'ять років (Див. Табл. 1).

Таблиця 1. Узагальнені дані про кримінальні правопорушення, передбачені ст. 297 КК України (2016 - I півріччя 2021) [2]

Період	Усього кримінальних правопорушень у звітному періоді	З них проти громадського порядку та моральності	Наруга над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого (Ст. 297 КК України)	Частка кримінальних правопорушень, передбачених ст. 297 КК України	
				у загальній структурі злочинності (%)	в структурі злочинів проти громадського порядку та моральності (%)
2016	592 604	7715	1662	0,28	21,54
2017	523 911	7890	1815	0,35	23,00
2018	487 133	8263	2030	0,42	24,57
2019	444 130	6576	1085	0,24	16,50
2020	360 622	5756	1081	0,30	18,78
січень-червень 2021 року	189 962	3120	629	0,33	20,16

Водночас, слід взяти до уваги, що наруга над могилою належить до найбільш високолатентних посягань, тож наведена кримінальна статистика не відображає дійсного рівня злочинності.

Заслуговує на увагу виокремлення в Проекті нового КК України самостійного розділу «Злочини та проступки проти моральності», що зумовлено не тільки і не стільки даниною законодавчій традиції, скільки існуючим станом моральнісних устоїв суспільства, які на сучасному етапі розвитку держави потребують кримінально-правового захисту [3, с. 103-108].

Що стосується безпосереднього об'єкта цього злочину, під таким традиційно розуміють суспільні є суспільні відносини, що забезпечують загальноприйняті моральні принципи прояву поваги до пам'яті та праху покійних [4, с. 368]. Водночас, становить інтерес пропозиція Р. А. Ісмагілова як самостійний об'єкт кримінально правової охорони розглядати похоронну культуру, під якою дослідник розуміє сукупність суспільних відносин у сфері поводження з тілом померлої людини (погребальна обрядовість) та увічнення пам'яті про неї (поминальна обрядовість), а також соціально-психологічну модель життя після смерті (похоронна ідеологія), і засновані на принципах гідного ставлення до тіла людини після її смерті у відповідності до звичаїв і традицій, які склалися у суспільстві, шанування й увічнення пам'яті про померлого, його прижиттєвого соціального значення [5, с. 8].

У статті 5.14.1. Проекту КК України вперше запроваджено поняття «місце пам'яті», під яким пропонується розуміти офіційно визнане місце в знак пам'яті про померлу людину чи групу людей або про подію, пов'язану з загибеллю людей.

Акцентуючи увагу на характеристиці злочину, передбаченого ст. 5.14.5 Проекту КК України, необхідно відзначити дії, у вчиненні яких проявляється його об'єктивна сторона, а саме:

- а) осквернення тіла (останків, праху) померлої людини;
- б) розкопування могили чи здійснення доступу до місця поховання;
- в) заволодіння тілом (останками, прахом) померлої людини;

г) привласнення предмета, який перебуває в могилі, іншому місці поховання чи на тілі (останках, праху) померлої людини;

д) знищення або пошкодження місця поховання померлої людини чи місця пам'яті;

е) осквернення місця поховання померлої людини чи місця пам'яті.

Отже, з об'єктивної сторони такий злочин передбачає вчинення активних дій, які не мають однозначного розуміння та тлумачення у кримінально-правовій науці та викликають дискусії як серед вчених, так і серед практиків (це стосується зокрема таких понять, як «осквернення», «привласнення», «знищення», «пошкодження»).

Звернемо увагу, що в тексті зазначеної статті автори, на нашу думку, не виправдано відмовилися від поняття «наруга», яке застосовується в чинній редакції ст. 297 КК України, штучно звузивши сферу застосування цієї норми.

У випадку прийняття Проєкту КК України в запропонованій редакції, такий підхід не відповідатиме положенням спеціального Закону України «Про поховання та похоронну справу» від 10 липня 2003 року № 1102-IV [6], з прийняттям якого була усунута суттєва прогалина у кримінально-правовому регулюванні відповідальності за наругу над могилою, та у статті 2 якого надано визначення поняттям «наруга над могилою, іншим місцем поховання» та «наруга над тілом (останками, прахом) померлого», що є ключовими для кваліфікації цих злочинів.

Крім того, Підрозділі 2 Розділу 5.14 у ст. 5.14.7 пропонується окремо запровадити кримінальну відповідальність за такий проступок, як привласнення предмета, що знаходиться на могилі або місці пам'яті.

У зв'язку з цим, спірною видається пропозиція відносити до об'єктивної сторони відповідного проступку привласнення рослини, яка знаходиться на могилі, місці поховання або місці пам'яті, зважаючи на незначну суспільну небезпечність таких дій.

У ст. 5.14.2 Проекту КК України авторами запропоновані ознаки складу злочину, які на два ступеня підвищують тяжкість злочину, передбаченого ст. 5.14.5. До них віднесені вчинення відповідного злочину щодо пам'ятника, місця поховання чи місця пам'яті, спорудженого на честь борців проти комуністичного чи націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарного режиму, жертв такого режиму або борців за незалежність України, а також щодо братської могили, декількох пам'ятників чи місця поховання або місця пам'яті масових жертв.

Як вбачається, наведений перелік кваліфікованих ознак вказує на відсутність системного і послідовного підходу до протидії відповідним злочинам та створює умови, за яких ідеологічна політика держави мала би відображення у КК.

«Захоплення» уточненням та конструюванням кваліфікованих складів цього злочину може призвести до захаращування кримінального закону та ускладнення практики його застосування, створюючи штучну конкуренцію кримінально-правових норм.

З часом змінюються соціальні підвалини; людські орієнтири та уявлення про культуру, моральність, традиції перестають бути ідеалізованою формою, прийнятим правилом поведінки, моральною нормою, з'являються інші цінності. Разом з тим, саме стан суспільної моралі яскраво демонструє рівень демократизації та стабільності розвитку суспільства, багато в чому визначає стан та сферу свободи індивіда, обумовлює захищеність його прав і свобод, окреслює межі правомірного втручання держави, окреслює межі правомірного втручання держави, гармонізує й узгоджує особисті (індивідуальні) та суспільні інтереси, надаючи їм, і іншим належної легітимізації та захисту на засадах раціонального правового балансу [7, с.17].

Підбиваючи підсумки, варто наголосити на тому, що для вдосконалення кримінально-правових норм щодо захисту моральності,

зокрема в сфері шанобливого ставлення до пам'яті про померлих та місць їхнього поховання, необхідно проведення подальших комплексних досліджень з урахуванням специфіки таких злочинів.

Список використаних джерел:

1. Текст проекту Кримінального кодексу України. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code> (дата звернення: 15.11.2021).
2. Статична інформація опублікована на офіційному сайті Генеральної прокуратури України. URL: <https://old.gp.gov.ua/ua/statinfo.html> (дата звернення: 10.11.2021).
3. Кучанська Л. С. Злочини проти моральності: історичний аспект. Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. Одеса. 2004. № 4. С. 103-108.
4. Кримінальне право України. Особлива частина : підручник / за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 5-те вид., переробл. і допов. Харків: Право, 2015. 680 с.
5. Исмагилов Р. А. Похоронная культура как объект уголовно-правовой охраны: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Тюмень, 2011. 25 с.
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за наругу над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого: Закон України від 19 березня 2009 р. № 1166-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1166-17#Text> (дата звернення: 14.11.2021).
7. Грицай Т. О. Захист суспільної моралі як функція сучасної держави: теоретико-правові аспекти: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.01. Львів, 2017. 236 с.

Карманова Н. І.

кандидат політичних наук

викладач кафедри конституційного права та прав людини

Національної академії внутрішніх справ

**ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА
ЗДОРОВ'Я ОСОБИ**

Відповідно до ст. 3 і 27 Конституції України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини.

Основним безпосереднім об'єктом цих злочинів визнаються суспільні відносини щодо охорони життя та здоров'я особи. У концепції нашого дослідження ці відносини завжди зумовлені відносинами відправлення правосуддя й розглядаються як єдиний комплекс кримінально-правового захисту.

У кримінально-правовому значенні поняття «життя» визначається як біосоціальний процес існування людини, який триває у часі, має свій початок та свій кінець. Початком життя прийнято вважати такий етап фізіологічних пологів, коли новонароджений здатний до самостійного існування. Посягання на людський організм, який ще не відокремлений від тіла матері, не здатний до самостійного існування, не може кваліфікуватися як убивство. Моментом закінчення життя визнається настання біологічної смерті – безповоротні зміни в організмі потерпілого, після яких життя не поновлюється. Ці зміни перш за все виявляються в розпаді клітин головного мозку, який починається приблизно через 5–8 хвилин після припинення роботи серця і зупинки дихання. Здоров'я розуміють як фактично існуючий на момент заподіяння шкоди стан організму певної особи.

Щодо кримінально-правового розуміння поняття «особа», то воно достатньо повно сформульовано кримінально-правовою наукою. У цьому аспекті «особою в кримінально-правовому значенні слід розуміти людину (*homo sapiens*): громадянина України, громадянина іноземної держави, особу без громадянства, яка є біосоціальною істотою, індивідом і членом суспільства, сутність котрого полягає в сукупності суспільних відносин, який перебуває під захистом закону про кримінальну відповідальність України, життя і здоров'ю якого злочин завдає шкоди чи безпосередньо загрожує заподіянням шкоди». Закон про кримінальну відповідальність бере під свій захист життя і здоров'я будь-якої людини незалежно від її громадянства, стану здоров'я, віку, становища, яке вона посідає в суспільстві, етичних якостей, моралі, поведінки тощо.

Убивство є найтяжчим злочином проти особи. Суспільна небезпека вбивства полягає в тому, що заподіянням смерті іншій людині грубо ігнорується її природне, а тому невід'ємне право на одне з найкращих благ – на життя. Унаслідок вбивства життя втрачається безповоротно, що унеможлиблює відшкодування заподіяної потерпілому шкоди або компенсування її якимось замінником.

До надзвичайних ситуацій у виправних колоніях призводять не всі злочини проти життя та здоров'я особи. Більшість із них (учинені у бійці, на побутовому рівні, з помсти, під час вилученого власного майна з чужого володіння, з ревнощів тощо) не призводять до виникнення надзвичайної ситуації у виправній колонії і розглядають як вияви пенітенціарного рецидиву. Вони не розглядаються як надзвичайні події кримінально-правового характеру. І лише ті з них, які призвели або могли реально призвести до ускладнення оперативної установки до рівня екстремальної ситуації, тим більше до надзвичайної ситуації, цікавлять нас у плані нашого наукового дослідження.

Для досліджуваної категорії злочинів, окрім діяння, суспільно небезпечних наслідків та причинного зв'язку обов'язковими ознаками об'єктивної сторони є також обстановка і місце вчинення злочину. Саме ці дві ознаки об'єктивної сторони надають вбивствам, що вчиняються у виправних колоніях в обстановці надзвичайних ситуацій, значно більшого рівня суспільної небезпеки порівняно з подібними діяннями за відсутності цих обставин.

Місцем учинення злочину визнається певна територія, на якій учиняється злочин. Особливістю злочинів, що вчиняються в обстановці надзвичайних ситуацій є те, що вони вчиняються у виправних колоніях. Виправні колонії поділяються на колонії мінімального, середнього і максимального рівнів безпеки. Виправні колонії мінімального рівня безпеки поділяють на колонії мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання і колонії мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання. Окрім території виправних колоній, місцем учинення досліджуваної категорії злочинів можуть бути спецвагони під час транспортування засуджених, а також територія, прилегла до виправних колоній, у разі їх облоги і спробі зовнішнього проникнення на їх територію.

Специфіка діяльності та режиму різних установ виконання покарань впливає на визначення місця вчинення певних злочинів категорії, що досліджується. Наприклад, злісна непокора (ст. 391 КК України) не може вчинятися в арештних домах, виправних центрах та виховних колоніях, оскільки кримінально-виконавчим законодавством у цих установах не передбачено накладення стягнення в виді переведення до ПКТ (одиначної камери) або на більш суворий режим відбування покарання. Так само втеча з місця позбавлення волі (ст. 393 КК України) не може бути вчинена на території виправного центра.

Водночас убивство може бути вчинено на будь-якій території, відведеній виправній колонії. Тобто у співвідношенні місця вчинення злочину та обстановки, в контексті встановлення суб'єкта злочину, визначальне місце належить обстановці вчинення злочину.

Суб'єктом умисного вбивства у установі виконання покарань може бути фізична осудна особа, якій виповнилось 14 років та яка відбуває покарання за раніше вчинений злочин в певній установі. Це може бути як рецидив, так і не передбачене законодавством сполучення необережних та умисних злочинів.

Співучасником злочину може бути й інша особа (наприклад, замовник із числа осіб, які перебувають на волі, замовив убивство засудженого). У такому випадку його дії мають кваліфікуватися як вбивство з посиланням на відповідну частину ст. 27 КК України як організатора вбивства чи підбурювача. У разі поширення надзвичайної ситуації на територію, прилеглу до виправної колонії, й участі в ній осіб не з числа засуджених, суб'єктом вбивства може бути будь-яка особа, яка вчинила вбивство в обстановці надзвичайної ситуації.

Як учинене способом, небезпечним для життя багатьох осіб (п. 5 ч. 2 ст. 115 КК України), умисне вбивство кваліфікується за умови, що винний, здійснюючи умисел на позбавлення життя певної особи, усвідомлював, що застосовує такий спосіб убивства, який є небезпечним для життя не тільки цієї особи, а й інших людей. При цьому небезпека для життя інших людей має бути реальною (п. 9 Постанови).

Значну увагу вища судова інстанція приділила у своїй Постанові питанням кваліфікації вбивств у сукупності з іншими злочинами. Так, у разі «умисного вбивства або замаху на вбивство працівника правоохоронного органу чи його близьких родичів, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця дії винного кваліфікуються за ст. 348 КК

України. Разом з тим, коли умисне вбивство зазначених осіб чи замах на нього вчинені за інших обтяжуючих обставин, передбачених ч. 2 ст. 115 КК України, дії винної особи додатково кваліфікуються і за відповідними пунктами цієї статті», тобто за сукупністю ст. 348 та ч. 2 ст. 115 КК України відповідного пункту» (абз. 5 п. 12 Постанови).

Якщо ж винний, бажаючи вбити особу, яка виконує свій службовий або громадський обов'язок, помилково позбавив життя іншу людину, яка такого обов'язку не виконувала, його дії треба кваліфікувати за ч. 2 ст. 15 і п. 8 ч. 2 ст. 115 КК України як замах на кваліфіковане вбивство та за ч. 1 ст. 115 КК України, якщо не було інших обтяжуючих обставин.

Відповідальність за умисне вбивство заручника (п. 3 ч. 2 ст. 115 КК України) настає за умови, що потерпілий був заручником (тобто особою, яка була захоплена чи трималася з метою спонукати її родичів, державну або іншу установу, підприємство чи організацію, фізичну або службову особу до вчинення чи утримання від вчинення будь-якої дії як умови звільнення) і винна особа це усвідомлювала.

Дії кваліфікуються як умисне вбивство заручника незалежно від того, чи була винна особа причетною до вчинення злочину, передбаченого ст. 147 КК України. Разом із тим мотив такого вбивства повинен мати зв'язок із таким злочином (це можуть бути бажання спонукати зазначених у ст. 147 КК України осіб, установу, підприємство, організацію до вчинення чи утримання від учинення певних дій, помста за невиконання висунутих вимог, прагнення приховати захоплення чи тримання заручника або інший злочин, учинений під час їх здійснення, та ін.).

Дії особи, яка вчинила злочин, передбачений ст. 147 КК України, і умисно вбила заручника, мають кваліфікуватися за ч. 2 цієї статті за ознакою спричинення тяжких наслідків і за п. 3 ч. 2 ст. 115 КК України

(п. 7 Постанови). Ці положення Постанови повною мірою стосуються і випадків вбивства представника влади, захопленого як заручника у разі вчинення злочину, передбаченого ст. 349 КК України.

Якщо вбитий заручник був працівником правоохоронного органу, або іншою особою, зазначеною у диспозиції ст. 348 КК, то дії винного слід кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених ст. 348, 349 КК, а якщо вбивство було вчинене ще і за наявності обтяжуючих ознак, то до сукупної кваліфікації треба додавати ч. 2 ст. 115 КК України відповідного пункту. Дії особи, яка викрала людину, а потім умисно вбила позбавлену свободи особу кваліфікуються за сукупністю злочинів, передбачених ч. 2 ст. 146 та п. 3 ч. 2 ст. 115 КК України.

У разі вчинення особою, яка скоїла вбивство з хуліганських мотивів, ще й інших хуліганських дій, що супроводжувались особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом, учинене кваліфікується за п. 7 ч. 2 ст. 115 і за відповідною частиною ст. 296 КК України (абз. 3 п. 11 Постанови). Хуліганство й наступне вбивство особи, яка припиняла ці дії, належить кваліфікувати за відповідною частиною ст. 296 і п. 8 ч. 2 ст. 115 КК України (абз. 4 п. 12 Постанови).

З погляду на проблему кримінально-правового оцінювання вчинення умисних убивств у виправних колоніях в обстановці надзвичайних ситуацій було б цікавим звернути увагу на наукову дискусію з приводу посилення відповідальності за посягання на життя засуджених.

Деякі науковці вважають, що життя і здоров'я засуджених потребує більш ретельного кримінально-правового захисту ніж той, що існує зараз. Підвищена, порівняно з рештою громадян, «беззахисність» засуджених дала підстави деяким ученим запропонувати ввести підвищену відповідальність за вчинення злочинів як щодо осіб, які відбувають покарання, так і винними у вчиненні таких злочинів. Науковці вважають необхідним визнавати вчиненим при обтяжуючих обставинах вбивство

особою, яка відбуває покарання у виді позбавлення волі, іншої людини, включаючи засудженого; умисне заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, умисне заподіяння середньої тяжкості тілесних ушкоджень, катування, насильницькі дії сексуального характеру, тілесних ушкоджень.

Із приводу посилення кримінальної відповідальності щодо осіб, які відбувають покарання у виправних колоніях, ураховуючи підвищену небезпечність особи винного, місця та обстановки вчинення злочину, можна погодитися з висловленими вище думками вчених. Але робити це з урахуванням особи потерпілого (в нашому випадку – засудженого), на наше бачення, недоцільно.

Убивство засудженого, що полягає у протиправному винному заподіянні смерті іншій людині, відбувається у виправній колонії, у якій усе життя засуджених підпорядковане суворо регламентованому розпорядку і триває під наглядом адміністрації, покликаної забезпечувати в числі інших завдань і безпеку ввірених їй осіб (як засуджених, так і персоналу). Незабезпечення безпеки засуджених – це наслідок неналежної роботи адміністрації виправної колонії, прорахунків і прогалин у забезпеченні порядку в установі.

Тому вважаємо, що буде вкрай несправедливо перекладати частину провини адміністрації виправної колонії на засуджених, які скористалися цим і вчинили злочини. Водночас такі обставини, що обтяжують відповідальність за умисне вбивство, як місце вчинення злочину (виправна колонія) та обстановка вчинення злочину (надзвичайна ситуація) мають бути відображені законодавцем як такі в законі про кримінальну відповідальність, а саме у ст. 67 КК України.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 черв. 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. С. 141 URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

PLENARY SESSION

---

2. *Останін В. О. Потерпілий від злочину, передбаченого статтею 136 КК України : кримінально-правовий аналіз. Юрид. часопис Нац акад. внутр. справ. 2011. № 1. С. 71.*

3. *Сундуров Ф. Р. Лишение свободы и права осужденных в России. Тольятти : Изд-во ТолПИ, 2000. С. 86.*

Поплавська А. В.

аспірант Міжнародного економіко-гуманітарного університету

імені академіка Степана Дем'янчука,

прокурор відділу Житомирської обласної прокуратури

**ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ КЛАСИФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНІВ, ВЧИНЕНИХ У
СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З НАДАННЯМ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ**

Принциповим у ракурсі наукового обґрунтування і практичної реалізації дієвої системи протидії кримінальним правопорушенням, вчиненим у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, є комплексний узгоджений підхід у розумінні даного явища. Одним із елементів такого розуміння є кримінально-правова характеристика вказаних злочинів, яка дозволяє визначити структуру службової злочинності та злочинності у професійній діяльності, пов'язаній з наданням публічних послуг, виокремити спільні ознаки й риси усього загалу зазначених злочинів, що, у свою чергу, виступає методологічною основою кримінологічного дослідження злочинності, встановлення напрямків, рівнів, об'єктів і конкретних попереджувальних заходів. Саме кримінологічне дослідження службової злочинності та злочинності у сфері надання публічних послуг й обґрунтовує співвіднесення рівня суспільної небезпечності діяння та оптимального обсягу кримінально-правових і кримінологічних заходів, необхідних для подолання його причин і умов.

Зазначимо, що певною мірою питання окремих складів злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, раніше вже розглядались такими вченими, як О. Доник, К. Задоя, Д. Крупко, О. Новаков, В. Хашев, Ф. Шиманський, Б. Волженин, И. Гельфанда, Б. Здравомислов, Ю. Ляпунов, П. Матишевський, О. Светлов,

О. Трайнин, Б. Утевський, Д. Михайленко, В. Тютюгін, Ю. Гродецький, О. Дудоров, М. Рябенко.

Передусім відмітимо, що як чинне національне і міжнародне кримінальне законодавство, так і практика кримінально-правової охорони встановлює кримінальну відповідальність за низку злочинів, які вчиняються відповідними службовими особами або ж об'єкт посягання яких тією чи іншою мірою належить до сфери службової діяльності.

Зазначимо, що чинне кримінальне законодавство також містить окремий розділ, присвячений злочинам у сфері службової діяльності, причому перша редакція Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 р. включала лише сім складів службових злочинів (статті 364-370), а саме зловживання владою або службовим становищем, перевищення влади або службових повноважень, службове підроблення, службова недбалість, одержання хабара, давання хабара, провокація хабара. В процесі приведення національного кримінального законодавства у відповідність до міжнародно-правових стандартів згідно із Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» [1] передбачалось доповнення переліку службових злочинів незаконним збагаченням і зловживанням впливу [2].

Фактично ж трансформація КК України у частині регламентації кримінальної відповідальності за злочини у сфері службової діяльності відбулася з 01.07.2011 року [3].

При цьому єдиними принципово новими рисами такої трансформації було те, що:

1) було диференційовано підстави кримінальної відповідальності за загальні корупційні злочини (лише у межах складів злочинів з розділу XVII Особливої частини КК України) на дві групи: корупційні злочини у публічній сфері управління та корупційні злочини у приватній сфері управління. Зазначене дозволило враховувати різний ступінь суспільної

небезпеки таких груп діянь при застосуванні заходів кримінально-правового впливу;

2) виділено у системі корупційних злочинів окрему групу за ознаками спеціального суб'єкта – корупційні злочини осіб, які надають публічні послуги, що стало винаходом українського законодавця і несподіванкою для науки кримінального права, оскільки виокремлення такого суб'єкта відбулося вперше в Україні та до того не обговорювалося у науці кримінального права.

У подальшому сутнісні зміни введеного з 01.07.2011 року механізму кримінально-правової протидії корупційним злочинам почали запроваджуватися лише з 2013 року і їх на сьогодні нараховується не так багато як це може здатися із значної кількості законодавчих корекцій КК України щодо протидії корупції.

Реально нові кримінально-правові інструменти протидії корупції Михайленко Д.Г. зводить до наступного:

1) викладення у новій редакції ст.354 КК України, чим сконструйовано склад цього злочину по типу норм про підкуп і розширено поле антикорупційної дії КК України за рахунок збільшення кола спеціальних суб'єктів пасивного підкупу, і подальше розростання дії цієї норми на приватний сектор у зв'язку із змінами від 13.05.2014 року, за якими суб'єктами цього злочину на сьогодні є особи, які працюють на користь будь-якої юридичної особи, та працівники такої юридичної особи, які не є службовими особами;

2) запровадження та введення у дію з 27.04.2014 року інституту відповідальності юридичних осіб у тому числі за вчинення корупційних злочинів, а також подальше значне розширення підстав застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру за рахунок передбачення у п. 2 ч. 1 ст. 96-3 КК України у якості такої підстави – незабезпечення виконання покладених на уповноважену особу юридичної

особи законом або установчими документами обов'язків щодо вжиття заходів із запобігання корупції, що призвело до вчинення визначеного корупційного злочину, що у сумі з нормами розділу X Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 року вже сьогодні надає правоохоронній системі значні правові інструменти для впливу на великий приватний бізнес за допомогою ресурсів кримінальної юстиції та формує новий напрямок юриспруденції – антикорупційна безпека господарської діяльності;

3) наближення норми про незаконне збагачення до моделі ст. 20 Конвенції ООН проти корупції [4] у зв'язку із змінами, внесеними 14.10.2014, 12.02.2015 та 31.10.2019 [5, с. 380].

Інші зміни КК України у частині протидії корупційним злочинам, виходячи із їхнього рівня та можливості вплинути на реальну ситуацію у цій сфері охорони правовідносин від злочинних посягань, не мають того масштабу, щоб вести мову про те, що вони суттєво трансформували механізм кримінально-правового впливу на корупційні злочини чи службові злочини. Враховуючи, що: 1) найбільш небезпечні злочини у сфері службової діяльності є корупційними злочинами і навпаки; 2) основні інструменти кримінально-правової протидії корупції сконцентровані і диференційовані саме у межах розділу XVII Особливої частини КК України, є необхідність встановлення співвідношення між ними.

У той час, коли злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, зосереджені у межах розділу XVII Особливої частини КК України, корупційні злочини структурно не виокремлені в Особливій частині КК України.

Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, у рамках розділу XVII Особливої частини КК України за ознакою корумпованості із застосуванням підходу М. І. Мельника [6, с. 169] можна розділити на такі, що є завжди

корупційними (безумовно корупційні); такі, що є завжди не корупційними, і змішані (умовно корупційні), вчинення яких не завжди супроводжується ознакою корупційності, в одних випадках вони мають корупційний характер, в інших – ні.

Безумовно корупційними є всі різновиди зловживання повноваженнями (ст.ст. 364, 364-1, 365-2 КК України) та підкупів (ст.ст. 368, 369, 368-3, 368-4 КК України), а також пов'язане з останніми зловживання впливом (ст.369-2 КК України), незаконне збагачення (ст. 368-2 КК України), змішаними – перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу (ст.365 КК України), службове підроблення (ст.366 КК України) та протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань (ст.369-3 КК України), завжди не корупційними – службова недбалість (ст.367 КК України) і провокація підкупу (ст.370 КК України). При цьому, декларування недостовірної інформації та незаконне збагачення (ст.ст. 366-1 і 368-5 КК України) є злочинами, пов'язаними з корупцією. Враховуючи викладене, коло корупційних злочинів лише перетинається із колом злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної із наданням публічних послуг.

Важливою типологізацією корупційних злочинів, ідею якої доцільно використати і щодо злочинів, передбачених розділом XVII Особливої частини КК України, є їх розподіл на дві принципово різні групи за критерієм механізму злочинних (корупційних) відносин на односторонні та двосторонні злочини. До односторонніх відносяться такі злочини, які можуть бути вчинені суб'єктом злочину одноособово без обов'язкової добровільної участі інших осіб (ст.ст. 364-367, 368-2, 368-5, 369-3, 370 КК України). До двосторонніх злочинів відносяться такі злочини, які можуть бути вчинені виключно при обов'язковій добровільній участі декількох суб'єктів злочину (ст.ст. 368, 368-3, 368-4, 369, 369-2 КК України) [5, с. 384].

Таким чином, в українському законодавстві злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної із наданням публічних послуг, тією чи іншою мірою консолідуються у відповідні групи зі специфічними, притаманними лише їм, ознаками. У зв'язку із цим, правильне їх розуміння та застосування суттєвим чином впливає на межі кримінально-правової заборони, що встановлені нормами Особливої частини КК України.

Список використаних джерел:

1. Закон України від 11.06.2009 р. № 1508-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення». Офіційний вісник України. 2009. № 53. Ст. 1824
2. Кримінальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2001. № 25-26. С. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
3. Закон України від 07.04.2011 р. №3207-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення». Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2011. № 41. ст.414.
4. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2007. № 49. С. 496. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text.
5. Михайленко Д. Г. Загальні властивості злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. Сучасне кримінальне право України: наукові нариси : монографія / за ред. Н. А. Мирошниченко, Є. Л. Стрельцова; передмова С. В. Ківалова. 2017. С. 378-400.
6. Мельник М.І. Корупція: сутність, поняття, заходи протидії : монографія / М. І. Мельник. – К. : Атіка, 2001. с.168-172.

**АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО;
ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО; ТРАНСПОРТНЕ ПРАВО**

Пашковський М. І.

*кандидат юридичних наук, доцент, адвокат, науковий співробітник відділу дослідження проблем кримінального процесу та судоустрою Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України
м. Харків, Україна*

**ВПЛИВ ЯКОСТІ КУПАП НА ЕФЕКТИВНІСТЬ
ПРАВАЗАСТОСОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО (НА
ПРИКЛАДІ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛОЖЕНЬ СТ. 266 КУПАП)**

Притягнення особи до адміністративної відповідальності за керування транспортними засобами або суднами особами, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, можливе лише за умови доведеності вказаного стану водія. Для чого законом передбачено проходження водієм транспортного засобу відповідно до встановленого порядку огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо вживання лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, який проводиться поліцейським з використанням спеціальних технічних засобів або закладом охорони здоров'я.

Аналіз судової практики в адміністративних справах про застосування до осіб адміністративного стягнення за ст. 130 КУпАП України, дозволяє зробити висновок про непоодинокі випадки порушення поліцейськими встановленого порядку фіксування відмови водіїв транспортних засобів від проходження огляду на сп'яніння.

Направлення особи для огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів,

що знижують її увагу та швидкість реакції, і проведення такого огляду здійснюються в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України (ч. 6 ст. 266 КУпАП).

На виконання вказаної вимоги КУпАП Кабінетом Міністрів України постановою Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2008 р. № 1103 затверджено Порядок направлення водіїв транспортних засобів для проведення огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, і проведення такого огляду (далі – постанова КМУ № 1103).

Огляду підлягають водії транспортних засобів, щодо яких у поліцейського є підстави вважати, що вони перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції (далі – стан сп'яніння), згідно з ознаками такого стану, установленими МОЗ і МВС (п. 2 Порядку КМУ).

Вичерпний перелік таких ознак встановлено п.п. 3, 4 Інструкції про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства охорони здоров'я України 09.11.2015 № 1452/735 (далі – Інструкція МВС та МОЗ № 1452/735).

«У разі відмови водія транспортного засобу від проведення огляду в закладі охорони здоров'я поліцейський в присутності двох свідків складає протокол про адміністративне правопорушення, у якому зазначає ознаки сп'яніння і дії водія щодо ухилення від огляду» (п. 8 Порядку КМУ).

Однак з березня 2021 року поліцейські, які використовують при складанні протоколу про адміністративне правопорушення за ст. 130

КУпАП, припинили запрошувати вказаних двох свідків та зазначати відомості про них у такому протоколі. Свою позицію вони пояснюють тим, що Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за окремі правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху» (далі – Закон № 1231-IX) [1], внесено зміни до ч. 2 ст. 266 КУпАП, які містять припис, що «під час проведення огляду осіб поліцейський застосовує технічні засоби відеозапису, а в разі неможливості застосування таких засобів огляд проводиться у присутності двох свідків. Матеріали відеозапису обов'язково долучаються до протоколу про адміністративне правопорушення». Таку позицію підтримують і суди при розгляді матеріалів про адміністративні правопорушення, незважаючи на заперечення особи, що притягується до адміністративної відповідальності, її захисника про недопустимість протоколу про адміністративне правопорушення, складеного за відсутності двох свідків.

Уявляється, що вказана практика як поліцейських, так і відповідних місцевих судів є неправильною та не ґрунтується на положеннях чинного законодавства про адміністративні правопорушення, оскільки закон (п. 8 Порядку КМУ №1103, який застосовується через відсилку ч. 6 ст. 266 КУпАП) передбачає єдиний допустимий доказ, яким встановлюється відмова водія від проходження огляду на стан сп'яніння, – протокол про адміністративне правопорушення, складений поліцейським в присутності двох свідків, у якому зазначено, зокрема дії водія щодо ухилення від огляду.

По-перше, слід звернути увагу, що п. 22 Закону № 1231-IX внесено зміни до ч. 2 ст. 266 КУпАП. Однак норми, що містяться в цій частині, регулюють відносини стосовно огляд водія (судноводія) на стан сп'яніння, який проводиться поліцейським з використанням спеціальних технічних засобів. В той же час відносини, пов'язані з огляд направленням водія (судноводія) на проходження огляду в закладах охорони здоров'я,

врегульовані нормами інших частин ст. 266 КУпАП (ч.ч. 3, 4, 6), до яких зміни Законом № 1231-IX не вносилися, а отже залишився попередній порядок, визначений постановою КМУ № 1103. Таке бачення ситуації підтверджується і судовою практикою. Так, один з судів Одеської області вказав, що «З матеріалів справи вбачається, що поліцейські не здійснювали огляд [особи, яка притягується до адміністративної відповідальності] з використанням спеціальних технічних засобів, а отже їх посилання на порядок фіксації, встановлений ч. 2 ст. 266 КУпАП, є безпідставним» [2].

По-друге, застосовуючи історичний спосіб тлумачення до ст. 266 КУпАП та п. 22 Закону № 1231-IX, слід звернути увагу на пояснювальну записку до Проекту Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за окремі правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху (реєстр. № 2695 від 27.12.2019) [3]. У пояснювальній записці пропозиція «законодавчо закріпити можливість використання поліцейським технічних засобів відеозапису, з обов'язковим долученням таких матеріалів до протоколу про адміністративне правопорушення» викладалася у контексті «проведення огляду водіїв з використанням спеціальних технічних засобів для перевірки на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо вживання лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції», тобто огляду, який проводиться безпосередньо поліцейським. Пояснювальна записка не містить будь-яких застережень щодо внесення змін до процедури підтвердження відмови водія (судноводія) від проходження огляду в медичному закладі. Саме так вказані зміни, судячи з відповідних висновків, сприймали і експерти Головного науково-експертного управління Верховної Ради України.

По-третє, уявляється, що в постанові КМУ № 1103 вказані особи помилково названі як свідки, оскільки їх призначення в процесі більше

схоже на понятих. Функція вказаних осіб при складанні протоколу про адміністративне правопорушення у разі відмови водія транспортного засобу від проведення огляду в закладі охорони здоров'я є не лише пізнавальною, але й засвідчувальною, оскільки такі особи в подальшому повинні бути спроможні назвати ознаки сп'яніння водія, що мали місце і дії водія щодо ухилення від огляду з позицій безстороннього спостерігача. Крім того, деякі з ознак сп'яніння, що містяться у переліках п.п. 3, 4 Інструкції МВС та МОЗ № 1452/735, викладені в досить абстрактній редакції, наприклад, поведінка, що не відповідає обстановці. А ряд інших ознак, наприклад, запах алкоголю з порожнини рота; почервоніння обличчя або неприродна блідість, різка зміна забарвлення шкірного покриву обличчя, навряд чи можливо зафіксувати на відеореєстратор. Таким чином, показання свідків спроможні породити розумні сумніви щодо доведеності вини особи, яка притягається до відповідальності. Отже функції свідків у цій категорії проваджень про адміністративні правопорушення є важливими і їх виключення з цього процесу було б сумнівним.

Викладене дозволяє зробити висновок, про необхідність дотримання зваженого підходу до розширення застосування технічних засобів у правозастосовній діяльності, зокрема у провадженнях про адміністративні правопорушення. Таке застосування не повинно призводити до звуження прав осіб, які притягуються до адміністративної відповідальності, а тим більше знижувати ефективність правого регулювання та створювати умови для безпідставного або за розумних сумнівів застосування до осіб адміністративних стягнень тим більше у ситуаціях, які за характером стягнень, що загрожують особі, наближаються до кримінальних обвинувачень.

Очевидно, що зазначені у цій доповіді девіації правозастосовної практики сталися у тому числі через неналежну якість процесуальних норм КУпАП, очевидно, що вказані питання про складання протоколу за участі

двох свідків, які по суті є понятими, про їх роль в цьому процесі було б правильним врегулювати не постановою КМУ, а безпосередньо в ст. 266 КУпАП.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за окремі правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху : Закон України від 16.02.2021 р. № 1231-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1231-20#n91> (дата звернення: 16.11.2021).

2. Постанова Комінтернівського районного суду Одеської області від 05.11.2021 р. у справі № 504/2271/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101057420> (дата звернення: 16.11.2021).

3. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за окремі правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху : від 27.12.2019 р. № 2695. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=2695&skl=10 (дата звернення: 16.11.2021).

Рудик М. М.

*кандидат юридичних наук,
викладач кафедри поліцейського права
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Проблематика забезпечення безпеки дорожнього руху була, є і буде актуальною для будь-якої країни. Україна за рівнем смертності від дорожньо-транспортних пригод (ДТП) посідає п'яте місце в Європі. Цивілізоване суспільство не може існувати без належного задоволення соціальної потреби в просторовому переміщенні засобами автомобільного транспорту. Дорожній рух як соціальна система є первісно небезпечним, заздалегідь аварійним явищем, пов'язаним із автомобілем як джерелом підвищеної небезпеки. Саме аварійність є показником ефективності державного управління у сфері організації діяльності із забезпечення безпеки дорожнього руху. В Україні таку діяльність проводять поєднані в єдину соціальну систему органи виконавчої влади всіх рівнів, правоохоронні органи та окремі галузі народного господарства (автомобілебудування, дорожнє господарство, комунальне господарство, освіта, охорона здоров'я, засоби масової інформації тощо), чільне місце серед яких відводиться Національній поліції України, зокрема Департаменту патрульної поліції.

Велика кількість ДТП та постраждалих від них також впливає на економіку та сферу охорони здоров'я України. За розрахунками експертів Світового банку, соціально-економічні втрати України від дорожньо-транспортного травматизму оцінюються в 4,5 млрд. доларів США на рік, що становить приблизно 3,4 % валового внутрішнього продукту (у розрахунках

2020 року), включаючи матеріальні витрати, пов'язані з пошкодженням майна та зниженням продуктивності праці, та людські втрати через серйозні травми або смерть унаслідок ДТП.

Процеси, пов'язані з дорожнім рухом, явища, що його супроводжують, та їх наслідки, зокрема, шкода, яку несе суспільство від ДТП, займають важливе місце в суспільному житті та потребують глибокого наукового дослідження. Так, за офіційними даними, у світі в результаті ДТП щодня гине 3 тис. людей і ще близько 100 тис. отримують серйозні травми. За даними ООН, щороку ДТП забирають 1 млн. 200 тис. життів, ще 20-50 млн. осіб отримують травми [1].

Актуальність проблеми забезпечення безпеки дорожнього руху обумовлюється інтенсивним зростанням кількості джерел підвищеної небезпеки, зокрема транспортних засобів, та ускладненням вимог до осіб, які управляють ними. Небачені потужності, швидкості і рушійна потенція техніки, що використовується, супроводжуються інтенсифікацією психічної діяльності людини. Усе це при обмежених психофізичних можливостях людини обумовлює зростання ймовірності вчинення автотранспортних правопорушень [2; с. 158-172].

Основа сучасної системи забезпечення безпеки дорожнього руху була закладена на теренах нашої держави ще у далекому минулому та починається моменту появи першого гужового транспорту (кін. XVII ст.), коли питання забезпечення безпеки дорожнього руху вперше стали об'єктом правового регулювання [3; с. 13-17], а середина XVIII ст. знаменувалась появою значної кількості міських кінних перевезень. На той час Україна була частиною Російської імперії, а тому період розвитку правового статусу учасників дорожнього руху в Україні у зазначений проміжок часу можна назвати етапом розвитку правового статусу учасників дорожнього руху у період входження України до складу Російської імперії (XVIII – поч. XX ст.).

Отже, поява у XVIII ст. на вулицях великих міст достатньої кількості екіпажів сприяло появі певних правових норм, що зобов'язували водія екіпажу діяти відповідним чином, зокрема, вибрати безпечну для руху швидкість, дотримуватись черговості проїзду перехресть, напрямку руху у транспортному потоці тощо. Проте, незважаючи на наявність певних правил поведінки на дорозі, дисципліна учасників дорожнього руху була вкрай низькою. Так, з боку водіїв екіпажів нерідко порушувався безпечний швидкісний режим, що дуже часто призводило до скоєння ДТП. Як правило, знайти винуватця пригоди було вкрай складно, адже після її скоєння винна у цьому особа зникала з місця пригоди, а спеціальних відмінних ознак, за якими можна було б відрізнити тій чи інший екіпаж, на той час ще не було [4; с. 17-28]. Згодом візникам почали видавати спеціальні жетони, які містили два номери. Перший номер означав належність візника до конкретного міста чи району міста, а другий – його особистий номер [4; с. 17-28]. Збільшення сухопутних перевезень та зріст торговельно-економічних зв'язків сприяло удосконаленню процесу організації гужового сполучення, покращенню будівництва та експлуатації доріг, що беззаперечно мало позитивний вплив на забезпечення безпеки дорожнього руху. З метою попередження та припинення лихацтва на транспортних шляхах Олександр I у 1802 році видав Указ «Про заборону швидкої їзди», який вперше на законодавчому рівні визначив відповідальність за порушення правил руху гужового транспорту не тільки візника, але й власника екіпажу. Серед заходів впливу на правопорушників імператор встановив такі, як, відсилка до гамівного будинку, конфіскація коня, штраф (тільки у разі необхідності лікування постраждалого від пригоди). Дорожній рух став невід'ємною та важливою частиною у житті кожної людини, розвитку суспільства, а тому потребував більш масштабного та детального правового регулювання. Таким документом став «Наставление старостам извощичьим и извощикам» від 1812 року, що визначав обов'язки візників та був певним прообразом сучасних Правил

дорожнього руху. Відповідальність за порушення у сфері безпеки дорожнього руху встановлювалась прийнятим у 1845 році нормативно-правовим актом «Уложение о наказаниях уголовных и исправительных» лише у випадку вчинення ДТП з тяжкими наслідками, а також при ушкодженні покриття вулиць чи доріг. Серед санкцій до винної у скоєнні подібних діянь особи застосовувались такі: штраф, арешт, биття різками, обов'язок відшкодувати спричинену шкоду потерпілому [4; с. 17-28].

Друга половина XIX ст. характеризується спробами впровадження різних саморушних екіпажів на паровій, електричній чи бензиновій тязі і врешті-решт наприкінці XIX – поч. XX ст. розпочалось виробництво бензинових автомобілів. Так, в Україні перший автомобіль з'явився в Одесі, а згодом декілька приватних автомобілів іноземного виробництва – у м. Києві [5; с. 8]. Поява автомобілів на дорогах країни зумовила потребу прийняття правових актів, що встановлюють правила користування транспортними засобами та поведінки на дорозі. Так, у 1896 році Міністерством шляхів сполучення була прийнята постанова № 7453 «О порядке и условиях перевозки тяжестей и пассажиров по шоссе ведомства путей сообщения в самодвижущихся экипажах», що закріплювала основні правила руху і експлуатації автомобілів [4; с. 17-28]. Наприкінці 1908 року були затверджені «Технические правила о движении автомобилей по шоссе ведомства путей сообщения».

Вже у 1909 році була здійснена перша спроба уніфікації правил дорожнього руху на міжнародному рівні шляхом прийняття згоди, що мала назву «Міжнародна конвенція відносно переміщення автомобілів» [6]. У 1910 році вона була ратифікована Російською імперією та з 01 травня стала обов'язковою до виконання на всій території держави [4; с. 17-28]. Конвенція складалася з 15 статей і містила перелік обов'язкових вимог до автомобіля, водія, порядку обгону, уніфікувала чотири міжнародних попереджувальних знака («Лоток», «Перекресток», «Вираз», «Переезд

рельс») і рекомендувала їх встановлення на відстані близько 250 м до перешкоди. Також була закріплена форма міжнародного водійського посвідчення (міжнародне дорожнє свідоцтво для тимчасового пересування за кордоном) [6].

Україною вже зроблено перші кроки на шляху досягнення успішного забезпечення безпеки дорожнього руху, вагомим кроком стала Стратегія підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2020 року [7] та до 2024 року [8], однак імплементація міжнародного досвіду в національне законодавство забезпечення безпеки дорожнього руху є вельми актуальною, адже вона дасть змогу вдосконалити реалізацію галузевих пріоритетів на національному, регіональному й місцевому рівнях, уникнути помилок, прорахунків, передбачити шляхи їх вирішення, обрати найбільш ефективні засоби для досягнення поставлених цілей та завдань.

Підводячи підсумки зазначимо, що генезис забезпечення безпеки дорожнього руху розпочинається з моменту появи першого гужового транспорту (кінець XVII ст.), коли питання забезпечення безпеки вперше стали об'єктом правового регулювання, а середина XVIII ст. ознаменувалася появою значної кількості міських кінних перевезень. Наступним історичним етапом є революційний період 1917–1921 рр., який характеризується прийняттям перших Правил дорожнього руху (Декрет Ради народних комісарів УСРР від 10 червня 1920 р.), які на законодавчому рівні закріпили порядок реєстрації автомобілів, форму шляхових листів та посвідчень водіїв та встановили обмеження швидкості, за порушення якої водія притягали до відповідальності.

Подальший розвиток відбувається вже в період входження України до складу СРСР 1922–1991 рр., зокрема прийнятий Адміністративний кодекс УРСР (1927 р.); створено Державну автомобільну інспекцію та включено її до складу Головного управління міліції НКВС СРСР (1936 р.); затверджено Правила руху й користування автогужовими шляхами УРСР (1940 р.),

Положення про порядок користування автомобільними дорогами (1959 р.), Правила руху вулицями та дорогами СРСР (1960 р.); прийнято Основи законодавства СРСР і союзних республік про адміністративні правопорушення (1980 р.), Кодекс України про адміністративні правопорушення (1984 р.), а також нові Правила дорожнього руху (1986 р.), які вперше на законодавчому рівні закріпили визначення учасника дорожнього руху, яким визнавалась особа, що приймає безпосередню участь в процесі руху як водій, пішохід, пасажир транспортного засобу, погонич тварин.

Новий розвиток забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні відбувся у період незалежної України з 1991 року. Прийнятий Закон України «Про дорожній рух» (1993 р.) та постанова Кабінету Міністрів України «Про Правила дорожнього руху» (2001 р.) закріпили належну поведінку учасників дорожнього руху України як самостійної та незалежної держави. Головною особливістю зазначених нормативно-правових актів є те, що вперше на законодавчому рівні було визначено не тільки обов'язки, але й права водіїв, пасажирів, пішоходів та погоничів тварин. Закон став нормативно-правовим актом незалежної України, що визначив правові та соціальні основи дорожнього руху з метою захисту життя та здоров'я громадян, створення безпечних і комфортних умов; врегулював суспільні відносини у сфері дорожнього руху; визначив права, обов'язки і відповідальність суб'єктів – учасників дорожнього руху, міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, об'єднань, підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності та господарювання.

Першими міжнародними нормативно-правовими документами, які забезпечили безпеку дорожнього руху й регулювали правовий статус його були Конвенція щодо автомобільного руху (1926 р.) та Конвенція про введення одноманітності в сигналізацію на дорогах (1931 р.). Конвенція про дорожній рух (1968 р.) – спрямована на полегшення міжнародного

дорожнього руху й підвищення безпеки на дорогах шляхом прийняття єдиних правил руху й закріпила обов'язок користувачів доріг не створювати небезпеки чи перешкод для руху, не наражати на небезпеку людей та не завдавати шкоди державному, громадському чи приватному майну; Конвенція про дорожні знаки та сигнали (1968 р.) – спрямована на уніфікацію дорожніх знаків; Європейська Конвенція про заходи покарання за порушення правил дорожнього руху (1972 р.) – зміцнення союзу між європейськими державами, налагодження співпраці для більш ефективного покарання за порушення правил дорожнього руху; Європейська Конвенція про міжнародні наслідки позбавлення прав керування автотранспортними засобами (1976 р.) – зменшення ДТП та ін.

Міжнародні нормативно-правові акти, які закріплюють стандарти поведінки дають змогу не тільки уніфікувати правила, норми і стандарти, що стосуються забезпечення дорожнього руху на території певної держави, а й удосконалити внутрішнє транспортне законодавство у частині визначення та закріплення статусу учасників дорожнього руху та приведення його до певних міжнародних стандартів. Основний акцент при втіленні державної політики у сфері безпеки дорожнього руху повинен робитись на якості стратегічного планування, ефективності організаційно-правового забезпечення, досконалості форм і методів галузевого управління. Досвід низки країн показує, що шанси на успіх у розробленні та застосуванні ефективних стратегій із скорочення ДТП зростають, якщо ця функція і відповідальність покладається на окрему державну установу, що має повноваження й бюджет для планування та здійснення своїх програм і координації діяльності (Австралія, Англія, Данія, Іспанія, Німеччина, США, Швеція). Головний акцент у зарубіжному законодавстві робиться на матеріальній відповідальності порушників, яка полягає не лише у встановленні великих розмірів штрафів, але й у конфіскації автотранспортних засобів, позбавленні водійських прав, прив'язці кількості і

серйозності порушень до плати за обов'язкову річну страховку автомобіля, що, у свою чергу, пов'язано із практичним впровадженням системи штрафних балів.

Список використаних джерел:

1. Рівень ДТП в Україні та світі. URL: <http://www.zaxid.net/newsua/2010/11/21/130059/>.
2. Сюравич В. Г. Запобігання дорожньо-транспортним правопорушенням у контексті реформування національної поліції України та законодавчих новацій у сфері безпеки дорожнього руху. *Наук. вісн. Нац. акад. внутр. справ.* 2018. № 1 (106). С. 158–172.
3. Шевченко П. Н. Этапы развития системы безопасности дорожного движения в российском государстве. *Вестник Московского университета МВД России.* 2013. № 11. С. 13–17.
4. Войтенков Е. А. Историко-правовые особенности и этапы становления отечественной системы обеспечения безопасности дорожного движения. *Общество и право.* 2010. № 3 (30). С. 17–28.
5. Автомобільний транспорт України: стан, проблеми, перспективи розвитку : монографія / Державний автотранспортний науково-дослідний і проектний інститут; за заг. Ред. А.М. Редзюка. К. : ДП «ДержавтотрансНДІпроект», 2005. с. 8
6. Правила дорожного движения и международные Конвенции по дорожному движению. *Студопедия.* [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://studopedia.org/2-126396.html>
7. Про схвалення Стратегії підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2020 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 черв. 2017 р. № 481-р. Верховна Рада України. URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/481-2017-%D1%80?lang=en>
8. Про схвалення Стратегії підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2024 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від від 21 жовт. 2020 р. № 1360-р. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1360-2020-%D1%80#Text>

Михайлов О. О.

аспірант кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Хмельницький університет управління та права імені Леоніда

Юзькова

**ДО ПИТАННЯ ПРО МЕТУ СУДОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА
ДІЯЛЬНІСТЮ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ**

Усі органи держави здійснюють свої функції з певною метою, і правосуддя як будь-яка інша державна є цілеспрямованою діяльністю. Мета будь-якої діяльності сприяє вибору способу її досягнення, що, своєю чергою, і визначає її результат. Відповідно від того, який обраний спосіб досягнення мети, можна визначити чи буде досягнутий необхідний результат. У результаті під впливом мети і виробляються способи її досягнення. Судовий захист прав, свобод та законних інтересів громадян та юридичних осіб у сучасних умовах є найефективнішим способом захисту. Мета визначає не лише результат, але й дієвість судів, які є головним суб'єктом захисту прав, свобод та законних інтересів громадян і юридичних осіб. У цьому випадку роль суду важко переоцінити. Лише за допомогою судів стає можливим об'єктивне, справедливе, законне вирішення спорів громадян, юридичних осіб з органами публічної адміністрації.

Судовий контроль є своєрідним елементом системи стримувань та противаг. Відповідно, судовий контроль за діяльністю публічної адміністрації та їх посадових осіб – це діяльність суду щодо відправлення правосуддя на предмет відповідності або невідповідності актів та дій (бездіяльності) відповідних органів та посадових осіб положенням законодавства. Іншими словами, це перевірка законності їхньої діяльності. Зазначимо, що, перевіряючи законність діяльності публічної адміністрації, суд вирішує спори між органами публічної адміністрації та особами, які не згодні з діяльністю цих органів, що виникають у зв'язку з цим.

Юридична доктрина термін «контроль» переважно визначає як певну діяльність, основною метою якої є попередження правопорушень і стимулювання усіх зацікавлених сторін до поведінки в межах правового поля. Синонімами цього поняття є такі, як «перевірка, нагляд, ревізія вчинків, справ» або просто «перевірка» [1, с. 11].

Крім того, є різні підходи до визначення змісту судового контролю: ототожнення судового контролю та здійснення правосуддя, а також ототожнення судового контролю зі способом здійснення правосуддя. Доволі цікавим можна вважати визначення Н. Чепурної, яка стверджує, що судовий контроль – конституційно закріплена основна форма реалізації контрольної функції держави в сфері здійснення судової влади, що виражається в охороні судами загальної юрисдикції прав і свобод людини і громадянина, забезпеченні законності та верховенства основного закону держави [2, с. 61-62].

Роль контрольних повноважень суду зумовлюється функціями, що покликана виконувати судова влада під час здійснення правосуддя. Наприклад, А. Ціхоцький вказував, що «до властивих судовій владі соціальних функцій відноситься функція стосовно захисту права, а до набутих в ході історичного розвитку суспільства й держави – функція контролю за діяльністю органів інших гілок влади» [3, с. 14].

Судовий контроль можна класифікувати за двома основними напрямками: за видом суду, який здійснює контроль, і за формою втручання в діяльність підконтрольного органу. В останньому випадку виділяють пряму (безпосередню) і непряму (опосередковану) форми втручання.

Пряма форма втручання реалізується під час здійснення правосуддя адміністративними судами. Як зазначає І. Л. Бородін: «Прямий контроль передбачає вирішення подальшої долі управлінського акту, законність якого перевіряється судом. Така ситуація можлива у випадку оскарження

конкретного індивідуального або нормативного правового акту управління» [4, с. 12].

Непряма форма, яка реалізується в момент розгляду цивільних, кримінальних і господарських справ, методом встановлення факту законності певного акту (діяння) органу виконавчої влади, у тому випадку, якщо той акт є юридичною основою для судового рішення щодо розглянутої справи [5, с. 171]. Тобто, непрямий контроль здійснюється тоді, коли оскаржують не безпосередньо певний акт управління, а саме дії, що суперечать тому акту, або ж бездіяльність, у разі, якщо той акт зобов'язує до здійснення тих чи інших дій. В таких випадках не вирішується права доля акту, а розв'язується тільки пов'язані з ним спірні питання. Крім того, непряма форма судового контролю також застосовується тоді, коли виникає питання щодо законності в державному управлінні, рішення якого впливає на з'ясування сутності справи, що розглядається судом.

Загалом контроль, що здійснюється адміністративними судами має багато відмінностей від контролю з боку судів загальної юрисдикції, а саме: в судовому контролі від адміністративних судів в суб'єкті обов'язково має бути юридична особа, органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування; особливий предмет судового розгляду, особлива процедура розгляду справи, протягом якого здійснюється контроль. Наприклад, під час розгляду справ адміністративний суд приймає рішення про те, чи є той чи інший управлінський акт законним або ж незаконним, а у певних випадках може поновлювати законність з моменту прийняття ним рішення [6, с. 235-236].

Важливу роль у визначенні мети судового контролю відіграє предмет. Адже саме предметом судового контролю визначаються його особливості, які полягають у тому, що контроль здійснюється за законністю управлінської діяльності публічної адміністрації, яка складається в управлінських відносинах з юридичними чи фізичними особами. Особливістю судового

контролю за діяльністю публічної адміністрації полягає також у тому, що такий контроль зумовлюється спеціальною метою правосуддя, а саме вирішенням питання про законність актів та дій органів публічної адміністрації. Це означає, що мета судового контролю виражається у відновленні порушених прав та інтересів громадян або юридичних осіб в результаті вирішення того чи іншого спору. Ці особливості настільки взаємопов'язані між собою, що, реалізуючи правозахисну функцію держави у публічно-правових відносинах, суди не лише вирішують спори, але й, в кінцевому рахунку, відновлюють законність і правопорядок (стан правової врегульованості суспільних відносин). В рамках своїх повноважень суди можуть приймати рішення про скасування актів публічної адміністрації, ґрунтуючись на чинній конституції і законодавстві [7, с. 56].

Однак також вважаємо, що провідною метою судового контролю є створення розвинутої системи контролю, що є справді необхідним у цивілізованому та демократичному суспільстві, адже саме таким чином можна підвищити рівень правової захищеності людини та громадянина. Крім того, лише так судовий контроль може бути критерієм для визначення правомірності дій публічної адміністрації. Саме для цього суди мають у розумні строки та ефективно вирішувати спори, що виникли, на засадах законності, справедливості та демократичності, а судові рішення беззаперечно виконуватися у визначенні терміни.

Список використаних джерел:

1. Буханевич О. М., Івановська А. М. Конституційний контроль як вид державного контролю : змістовно функціональна характеристика. *Публічне право*. 2019. № 4 (36). С. 9-18.
2. Чепурнова Н. Судебный контроль в Российской Федерации: проблемы методологии и государственноправовой практики : монография. Ростов на Дону: Северо-Кавказ. науч. центр высш. шк., 1999. 224 с.
3. Цихоцкий А. В. Теоретические проблемы эффективности правосудия по гражданским делам. Новосибирск : Наука, 1998. 392 с.
4. Бородін І. Л. Адміністративно-правові засоби захисту прав та свобод людини і громадянина: дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.07. Х., 2004. 405 с.

5. Савчук О. Судовий контроль за законністю адміністративної діяльності органів Державної фіскальної служби України. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки : збірник наукових праць. 2017. № 876. С. 170-174.

6. Івановська А. М. Розмежування судового та конституційного контролю: теоретико-правовий аспект. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 3. С. 234-237.

7. Михайлов О.О. До питання про сутність судового контролю за діяльністю публічної адміністрації. Розвиток сучасного права в умовах глобальної нестабільності: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна, 10–11 вересня 2021 р.). Одеса : ГО «Причорноморська фундація права», 2021. С. 54-58.

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Булах І. С.

*доктор психологічних наук, професор,
декан факультету психології,*

Андрущенко Т. В.

*доктор політичних наук, професор,
завідувач кафедри політичної психології та міжнародних відносин,*

Ковчина І. М.

*доктор педагогічних наук, професор
професор кафедри політичної психології та міжнародних відносин,*

Панченко М. В.

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри політичної психології та міжнародних відносин,*

Гуменюк А. Г.

*кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри політичної психології та міжнародних відносин
НПУ імені М.П. Драгоманова,
м. Київ, Україна*

**ПРАВОВІ ВИТОКИ ПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В
МІЖНАРОДНОМУ ПРОСТОРИ**

Правові підстави та правові повноваження постійно поєднуються в дискусійних питаннях, які піднімаються в міжнародному політичному просторі. Важливо не тільки знати, а й вміти тлумачити, передавати,

використовувати за призначенням норми права в різних сферах політичної діяльності.

Взаємодія в публічній і приватній площині потребує детального опрацювання внутрішнього та міжнародного законодавства в рамках професії міжнародників для здобуття навичок кваліфікованого державного службовця.

Світові політичні реалії містять психологічний вплив та маніпуляції, тут доречим користуватися юридичними системами, знаннями, гарантіями, які є визнаними світовими лідерами в рамках міжнародного права.

Діяльність майбутніх дипломатів передбачає точність і виваженість, вона стоїть на захисті національних інтересів країни, зокрема її територіальної цілісності та державного суверенітету, захисті прав і свобод громадян та збереження національної безпеки. Підтримання власних національних інтересів з дотриманням післявоєнного світового порядку, поваги до кожної держави та кожної нації – є ключовим аспектом всіх дипломатичних зустрічей з підтримання колективної безпеки у світі.

Політична діяльність здійснюється у супроводі норм права і у повній відповідності до їх змісту, а беззаперечність їх дотриманням органами влади і громадянами країни є гарантією розвитку демократії в світі.

Документом, який дав поштовх Конституції України був документ міжнародного зразку – Декларація про державний суверенітет України. Він визначив фактичне і юридичне право українського народу на самовизначення в межах власної території. А саме, державний суверенітет України як верховенство, самостійність, повноту і неподільність влади в межах її території та незалежність і рівноправність у зовнішніх зносинах [1].

Політичне управління в правовому полі є запорукою підтримки світового порядку, висвітленням дійсних повноважень як можливостей влади, які обмежені законом для запобігання свавілля, анархії та злочинів

проти людяності. Це профілактика бездіяльності та неправомірності дій, яка була визнана Нюрнберзьким процесом.

Це період зміни цілої історичної системи управління, основою якої стали – життя і здоров'я людини та забезпечення колективної безпеки в світі. Важливо зазначити, поняття правова та соціальна держава набули особливого значення, стали поштовхом для справедливого їх утвердження в Конституціях демократичних держав та ефективного впровадження поділу влади.

Теоретичні та практичні заняття з правої освіти дають можливість студентам-міжнародникам не тільки засвоїти систему побудови влади у світі та управління, а й визначити правові підстави її діяльності.

Дуже важливо усвідомлювати і чітко знати межі повноважень окремого органу влади, які прописані як в основному законодавстві, так і в спеціальних законах. Це дозволяє студентам-міжнародникам набути здатність усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку.

Україна є учасником світових та європейських організацій, визнає та надає загальнообов'язкового характеру рішенням європейського та міжнародного суду, а значить діє в рамках і міжнародних стандартів судочинства.

Майбутні міжнародники-дипломати мають знати та вміти імплементувати декларації, конвенції, пакти, рішення і керуватись ними під час своєї професійної діяльності, а значить набувати здатність аналізувати вплив міжнародного публічного права на національні правові інститути держав та динаміку врегулювання міжнародних відносин.

Наразі проходить систематично багато зустрічей глав держав та їх представників стосовно глобальних проблем світу. Ці зустрічі мають політичний характер, дипломатичні методи та носять однозначно правовий

характер і заключним елементом діяльності є підписання саме документу - факту прямої дії.

Тобто студенти розуміють важливість правового змісту вирішення політичних задач і практично намагаються їх вирішувати, таким чином, набуваючи здатність аналізувати вплив міжнародного публічного та приватного права на структуру внутрішньої політики держави та динаміку перебігу зовнішньої політики держав.

На найближчому практичному занятті ми аналізуватимемо зустріч G 20, країн лідерів найбільших економік світу, які зараз, як стверджує Peter I. Najnal, на шляху пріоритетів порядку денного та ролі і повного включення країн, що розвиваються в глобальне управління [2] Студенти-міжнародники моніторять інформаційні джерела щодо діяльності та правового поля відносин держав та набувають здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел у сфері публічної діяльності міжнародних суб'єктів [3].

Діяльність посадових осіб є публічною, свою думку і позиції вони мають доносити до населення у вільному доступі відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації».

Приватна інформація та приватні відносини є важливим елементом міжнародно-правового поля і знання вміння нею користуватися виробляють здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена міжнародного суспільства через іноземний елемент в міжнародному приватному праві, усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку.

Устрій державного правління та світового порядку базується на зовнішніх відносинах між державами, які пропагують свою політику. Кожна держава має свої державні органи, що діють від імені народу та правову систему, якою вони керуються. Вихідними положеннями правової держави є створення конституційного ладу та забезпечення його непорушності.

Дотримання конституційності в правовому полі сприяє правомірному виборчому процесу в країні і, в свою чергу підтримання принципів міжнародного права.

Виходячи з вищевказаного, ми прийшли до висновку, що політична діяльність країн світу здійснена в рамках національних правових систем, передбачає систематичні зустрічі та дипломатичні домовленості. Студенти-міжнародники мають невичерпний перелік можливостей щодо пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел, пов'язаних з іноземним елементом. Першочерговим їх завданням є оброблення здобутої інформації, її тлумачення на правомірність та достовірність задля використання в подальших процесах публічної дипломатичної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Декларація про Державний суверенітет України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>
2. Peter I. Hajnal *The G20 Evolution, Interrelationships, Documentation*. 2019.
3. *ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ ТА ОСВІТА: ВИКЛИКИ XXI СТОЛІТТЯ*: збірник наукових праць кафедри політичної психології та соціально-правових технологій факультету психології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова / за заг. ред. проф. Т. В. Андрущенко, доктор політ. наук, проф. І. М. Ковчиної, доктор пед. наук, доц. М. В. Панченко, канд. істор. наук, доц. С. В. Пасічніченко, канд. юрид. наук. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. – 202 с.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

Головченко О. Р.

*студентка кафедри державного управління Навчально-наукового
інституту публічного управління та державної служби Київського
національного університету імені Тараса Шевченка*

Науковий керівник: Миколюк А.В., кандидат політичних наук

м. Київ, Україна

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ
НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ**

На сьогоднішній день питання ефективності забезпечення національної безпеки в Україні є актуальним та набуває стратегічного значення. Існує необхідність у постійному пошуку нових напрямків для подальшого підвищення рівня забезпечення національної безпеки та порядку в Україні.

Сучасні реалії існування України як незалежної держави потребують у межах реалізації політики національної безпеки урахування прагнення країни реалізовувати національні інтереси в усіх сферах життєдіяльності суспільства.

Будь-яка держава створює систему безпеки, виходячи зі своїх можливостей. Закон України «Про національну безпеку України» визначає національну безпеку як захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз [1].

Однак, ситуація в галузі безпеки в Україні характеризується з урахуванням таких чинників як політико-стратегічна визначеність, патріотичні настрої народу, співпраця з міжнародними партнерами, реформування різних сфер життєдіяльності суспільства тощо.

Однією з найважливіших складових українського державотворчого процесу в Україні є діяльність державних органів та зацікавлених структур громадянського суспільства з питань забезпечення національної безпеки. Крім того, питання національної безпеки та способи її забезпечення є принципово новими для України, що виникло у 1991 р., оскільки у попередні історичні епохи національна безпека як напрям активності вітчизняних політичних суб'єктів не фігурувала. На сьогодні ситуація принципово інша. Творення національної безпеки слід розглядати як передумову ствердження сучасної держави. Тридцять років незалежності показують, що Україна все ще перебуває на етапі усвідомлення феномену національної безпеки, маючи невтішні практичні результати у цій сфері (втрата людей, територій, інформаційного простору, економічних активів тощо). Повернути втрачене, зміцнитись, увійти до європейського економічного, політичного, оборонного, комунікативного простору є надактуальними завданнями для України [2].

Національна безпека України має забезпечуватися шляхом проведення збалансованої державної політики відповідно до прийнятих в установленому порядку загальнодержавних та галузевих концепцій, доктрин, стратегій та програм, у політичній, економічній, соціальній, воєнній, екологічній, науково технологічній, інформаційній та інших сферах [3].

Відповідно до Стратегії національної безпеки України, введеної в дію указом Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»», вона є основою для розроблення таких документів щодо планування у сферах національної безпеки і оборони, які визначатимуть шляхи та інструменти її реалізації: Стратегія людського розвитку; Стратегія воєнної безпеки України; Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України; Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу України; Стратегія економічної безпеки; Стратегія енергетичної безпеки; Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату; Стратегія

біобезпеки та біологічного захисту; Стратегія інформаційної безпеки; Стратегія кібербезпеки України; Стратегія зовнішньополітичної діяльності; Стратегія забезпечення державної безпеки; Стратегія інтегрованого управління кордонами; Стратегія продовольчої безпеки; Національна розвідувальна програма [4].

Українська держава як суб'єкт гарантування національної безпеки повинна здійснити необхідні перетворення у сфері національної безпеки та зміцнити свої позиції, посилюючи власний статус головного суб'єкта націєбезпечної діяльності, але вона має спиратися на безпеку та оборонні можливості громади. В іншому випадку загальна кількість небезпек ззовні стане критичною і призведе до ліквідації української державності.

Отже, захист суверенітету, забезпечення територіальної цілісності та непорушності державних кордонів України, реалізації її політичних, торговельно-економічних та інших національних інтересів, а також відновлення територіальної цілісності Української держави, реінтеграції тимчасово окупованих і неконтрольованих територій та відновлення миру – це пріоритетні завдання політики забезпечення національної безпеки, вирішення яких можливе лише за умов ефективної взаємодії, синергії та злагодженої роботи всіх заінтересованих суб'єктів як на національному, так і міжнародному рівнях.

Список використаних джерел:

1. *Про національну безпеку України. Закон України від 21.06.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>*
2. *Основи національної безпеки/ Політичні дослідження Political Studies/ Український науковий журнал, - 2021. - №1.*
3. *Ситник Г. П. Державне управління національною безпекою України : монографія / Г. П. Ситник. – Київ : Вид-во НАДУ, 2004. – 408 с.*
4. *Про Стратегію національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни». Указ Президента України від 14.09.2020 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>*

ПЕДАГОГІКА; ФІЛОСОФІЯ

Герасимова Е. М.

*професор кафедри соціальної філософії, філософії освіти та
освітньої політики*

*Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
м. Київ, Україна*

**МУЛЬТИКУЛЬТУРНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР ЯК ЧИННИК
ФОРМУВАННЯ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СУСПІЛЬСТВА**

Сучасне формування нової системи концептуальних принципів освіти відбувається завдяки розумінню специфіки українського менталітету, в якому нація визнається як особлива природно-історична реальність, що виявляє себе у взаємодії з природою та іншими націями світу, в той час як характерною рисою ХХІ ст. стає мультикультурний освітній простір. У зв'язку з цим можна констатувати, що сучасна людина знаходиться в ситуації постійного комунікаційного впливу як ззовні, так і всередині світу свого існування, плюралізму та множинності культур, яка вимагає від неї вирішення питання про те, ким вона є за своїм культурним змістом і де проходить межа між особистою культурою та тією культурою, яку вона вивчає. Універсальною ціллю будь-якої освітньої діяльності є удосконалення людини в культурному контексті її існування, тобто в процесі гуманізації освіти, відповідно, доцільним буде вислів К. Ясперса: «Світ охоплює хвилювання; сповзаючи у прірву, люди відчувають, що все залежить від того, яким буде наступне покоління. ...Кожний знає – хто завоює молодь, заволодіє майбутнім» [3, с. 353].

Зазначивши таку проблему необхідно наголосити на тому, що людина не повинна, попре все, бути необхідною суспільству, в першу чергу, вона має бути потрібною самій собі. Людина не може вважати себе освіченою, доки не проаналізує своє «Я» від простих психологічних механізмів до

історико-культурної ідентичності. Сьогодні в умовах впливу механізмів масових комунікацій навчаємо студентів особистості, а не реальному «Я». Особистість складають вільно оформлені мозаїчні частини, але вони приховують, що людина насправді відчуває й як вона дійсно думає. У зв'язку з тим, сучасне інформаційне суспільство автоматично навчає пристосовуватися, а ми повинні навчати критично визначати коли і чому таке пристосування не має сенсу.

Сучасна людина полікультурна, незважаючи на те, якщо вона виховувалася та отримувала освіту в певному типі культури і свідомо розділяє її нормативи та цінності. Така людина відкрита не тільки різним формам культури свого періоду життя, але й минулому – безліч історичних подій, що замінювали один одного типами знаково-символічних систем у всьому їх різноманітті. Як духовна істота людина вільна і може обирати напрямлення та зміст свого духовного життя, цінності зі всього культурного сховища людства, особливо тепер в умовах розвитку засобів масової комунікації. І хоча вона обирає те, що відповідає запитам і умовам саме її буття, все-таки вибір може бути альтернативним – прийняти або відкинути. У цьому полягає складність і протиріччя культурної динаміки людини на сучасному етапі її існування.

Сьогодні світова наукова думка вже чітко визначає критерії розмежування класичного, некласичного і постнекласичного періодів в науці, але з'являється новий своєрідний підхід в системі відношення до знання, як такого. «Починаючи з XVIII ст. в європейській інтелектуальній культурі панувало логоцентричне переконання, що значущість предмету визначається не його самобутністю, а лише його відношенням до розуму, з точки зору «розумності» його існування. Таке розуміння ролі просвітництва в європейській культурі характерно для багатьох мислителів» [2, с. 397], - тому відповідно до зазначеного Габермасом положення у роботах Гуссерля, Вебера, Адорно, Фуко та інших з'являється думка про те, що унікальність

західної цивілізації полягає у безмежному завданні здійснення «вільної рефлексії – теоретичної й універсальної» по відношенню до людства в цілому та пропонується такий тип раціональності, який носить ціннісний, підпорядкований моралі характер.

Отже, ситуація Постмодерну означає, що траєкторія суспільних відносин відводить нас від інститутів Модерну до нового типу суспільства, такий перехід відбувається у теперішньому часі та створює для освітньої національної думки подвійну проблему: національна освітня система тільки визначилася зі своєю самобутністю на основі класичної науково-методологічної парадигми і в той самий час ми не можемо зволікати та повинні входити в сучасну світову глобальну мережу освіти.

Поява нових інформаційних і комунікаційних технологій створює такі умови, що знання починають відокремлюватися та функціонувати самостійно як від предметів і засобів виробництва, так і від самої людини-працівника, тобто предметом ринкового продажу поступово стають самі знання. Вони на рівні цифрових і комунікативних технологій не можуть уособлюватися в жодних матеріальних носіях, але така ситуація не означає їх відірваність від соціально-культурної сфери життя людини. Мова йде про те, що змінюється характер відносин між наукою, освітою, технікою та виробництвом, а зв'язок між ними вже не може мати лінійного характеру, тому метою даної публікації є спроба запропонувати змістовний соціально-філософський аналіз підґрунтя сучасної концепції освіти у загальнокультурному контексті з урахуванням впливу феномену масових комунікацій сучасної цивілізації.

Продовжуючи аналізувати вплив західної раціоналістичної традиції на національний освітній процес, можна визначити пріоритет об'єктивного характеру знання, вільного від інтерпретацій, незалежного від свідомості і бажання людей, які користуються ними, але система освіти, яка була збудована у відповідності з ідеалами і нормами класичної науки, функціонує

як закрита, що лишає її здатності до саморозвитку. Подібна модель освіти в ХХ ст. себе вже вичерпала, тому сучасна система освіти та її зміст повинен мати певний запас свободи, який створюється полікультурністю. Необхідним стає формування системи такого гуманітарного пізнання, яке б мало відкритий і незавершений характер, саме цим пояснюється різноманітність та метафоричність сучасної наукової термінології, також прийоми пізнання не мають вже строго визначеного характеру, відповідно тут не можна однозначно використовувати критерій точності.

Головними класичними формами наукової істини вважалося математичне, фізичне і гуманітарне знання, але жодна з цих форм не дозволяє остаточно відділити істинне наукове знання від хибних неадекватних уявлень. Поділ наук на гуманітарні, точні, природознавчі не є фактом природи. Для науковця безумовних кордонів між цими сферами не існує, всі науки для нього є лише частиною єдиного цілого та неподільного, тому джерелом наукової та життєвої правди повинні бути морально-ціннісні начала.

Отже, повинно бути ефективне інформативно-комунікативне співвідношення між гуманітарними, точними та природознавчими дисциплінами, має бути внутрішня взаємодія з такими поняттями як культура та цивілізація. Якщо ми втратимо значення наук пов'язаних з духовною сферою існування людини, які вивчають унікальність особистості та несуть в собі гуманітарні цінності, то така ситуація призведе до кризи і поставить під загрозу існування самої цивілізації.

Освіту треба усвідомити як складний культурний процес, причому, в першу чергу, необхідно змінити погляд на учня як на суб'єкт виховання та сприймати його як суб'єкт життєдіяльності в цілому. Нові культурні цінності сучасної освіти, переборюючи власні стереотипи, повинні будувати новий культурно-педагогічний простір за допомогою лише процесу гуманізації освіти. У ХХІ ст. стають помітними всі негаразди

освітньо-педагогічної системи, які, на жаль, є характерними й для вітчизняної освітньої системи: по-перше, створений для передачі спеціалізованого знання зі сталою ієрархією, простір освіти не може забезпечити комунікаційну передачу такого великого обсягу знання в культурі не тільки тому, що він значно перебільшує можливості передачі його через канали освіти, але і продовжується швидко збільшуватися; по-друге, масовий характер освіти, демократизація як середньої, так і вищої освіти стикаються з протиріччям відповідно до принципу відбору учнів за рівнем засвоєння знань (принципи оцінки знання): школа вимушена або знижати критерії оцінки, орієнтуючись тим самим на слабо встигаючих учнів, або поділяти школи на «елітні» і «масові», а це вже порушення демократизації освіти; по-третє, сформувавшись в культурі Нового часу система освіти націлена на навчання, а не на виховання. Можливо воно і присутнє в навчальному закладі, але сама архітектура педагогічного простору його не припускає. Зміст заняття може мати виховний аспект, який викладач конкретної дисципліни може присилити, але це не є функція заняття як структурного елемента педагогічного простору.

Отже, оскільки архітектоніка самого педагогічного простору сучасної системи освіти не зорієнтована на залучення до роботи особистості учня й особистості викладача, тоді формується не ціннісне мислення, а тільки мислення сциєнтичне, яке не може створити відповідального знання і реально формується тільки свідомість «функціонера». У зв'язку з цим актуальною стає вимога аналізу та формування нового модуля такої архітектури, підґрунтям якого можна відзначити дві культурні традиції у системі освіти – традиційні університети і постмодерністські. Освітні центри першого традиційного варіанту накопичують і приумножують знання заради знання, у той час як університети постмодернізму спираються на таку наукову концепцію: отримувати реально існуючі факти і докази, аналізувати та оформлювати їх в теорії до тих сфер

знання, до яких вони відносяться за визнаною сучасною науковою класифікацією.

Отже, певному типу культури має відповідати певна освітня модель, підґрунтя якої створюють культурні традиції та цінності того чи іншого народу. Якщо абстрагуватися від національних культурних відмінностей і зосередити увагу на логіці організації сенсу в сучасній культурі, то можна виділити ряд її особливостей: вона перестає бути галузевою культурою, її соціальний розвиток характеризується інтеграцією, яка постійно поглиблюється, у зв'язку з цим в культурі формується новий тип раціональності. У той час коли класична раціональність вела думку через ряд жорстко зв'язаних між собою понять, суджень, етапів тощо, то думка в сучасній культурі рухається завдяки «випадковим» траєкторіям, тому домінуючою рисою мислення стає асоціативність, за висловом К. Леві-Стросса. Випадок, прецедент набувають великого значення у логіці нової раціональності, тому вміння вхопити, зрозуміти те нове, що з'явилося тут і тепер, вписати його у свою практичну діяльність, відразу відмовившись від стереотипу - складає особливість типу мислення сучасної культури. Здатність не тільки бачить типове у явищах та подіях, але помічати та розуміти особливе, індивідуальне, не відкидаючи останнє у процесі міркування і пізнання, також входить до стилю нового мислення. Логіка руху думки визначається не відношенням до деякого вихідного і фундаментального визначення чи поняття, а відношенням до інтересу і цінності, від якої відштовхується мислячий суб'єкт. Послідовність і однозначність такого «участного мислення» гарантується, як писав М. Бахтін, «підписом» діючої особистості, її відповідальністю за свою постійність, що повинно увійти у саму тканину подібного аксіологічного мислення [2, с. 36].

Отже, характер мультикультурності освіти для особистості забезпечує переконання в цінності культурних проявів для саморозвитку особистості,

підвищує самооцінку особистої культурної діяльності в процесі освіти, формує здатність до відбору цінностей відповідно своїм установам, моральним ідеалам і нормам.

Список використаних джерел:

1. *Махлин В.Л. М. Бахтин: философия поступка. М. : Знание, 1990. 64 с.*
2. *Хабермас Ю. Философский дискурс о модерне. М. : Изд-во «Весь мир», 2003. 416 с.*
3. *Ясперс К. Смысл и назначение истории. М. : Республика, 1994. 527с.*

Іжевська З. С.

*докторантка кафедри соціальної філософії, філософії освіти та
освітньої політики*

*Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
м. Київ, Україна*

РАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ТЕОРІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ДІЇ В КОНСТРУКТАХ МОДЕРНІСТСЬКОГО ПРОЄКТУ

Зацікавленість М. Вебером теорією соціальної дії в кінці XIX – початку XX ст. є абсолютно виправданою у зв'язку з тим, що на той момент спостерігається бурхливе зростання наукових досліджень у сфері економічних пошуків і розробки антропологів стосовно формування культурних принципів розвитку на прикладі первісних суспільств, але концепція класової нерівності не займає в його теорії центрального положення. Схожі погляди представлені й в працях Дж. Дьюї: «гіпотеза, яка допускає те, що суспільства створюють визнання певних – масштабних, довготривалих, опосередкованих – наслідків тих або інших дій, дозволяє пояснити відносність держав, у той час як теорії, визначаючи державу в термінах специфічної причинної залежності, вважають абсолютність поняття держави, а це не відповідає фактам. Спроби відшукати за допомогою «компаративістських методів» дещо спільне між античними та сучасними, західними і східними країнами, призводить лише до пустої трати сил. Єдино постійна функція – регулювання і забезпечення інтересів, які формуються внаслідок складного, опосередкованого розширення та розповсюдження сумісної діяльності» [3, с. 37], – тому вже сьогодні відбувається процедура заміщення поняття абстрактного індивіда на концепт «соціального суб'єкта діяльності». Такий суб'єкт є включеним у розгалужену мережу суспільних відносин і проводить активну політику з її формування на засадах історично сформованого духовно-ціннісного

потенціалу. Як бачимо, теорія соціальної дії має широке коло теоретико-методологічних підходів, які формувалися протягом всієї історії розвитку філософської думки починаючи з античних часів й до періоду ситуації постмодерну. Але кардинальні трансформаційні зміни відбуваються у період оформлення суспільних практик модерністського проєкту та створюються нові умови розвитку як теоретичної соціології, так і єдиного гуманітарного підходу для вирішення сучасних проблем глобалізованого світу.

Вітчизняний культурний простір включає в себе складну конфігурацію поєднання ціннісно-раціональних дій, чим саме забезпечує формування характерних рис національної традиції побудови соціальної життєдіяльності. «Діяльність, як ми бачимо, є багатоаспектною і її орієнтація здійснюється в різних категоріальних зрізах. У цілому діяльність, яка охоплює і специфіку цілереалізації, і широку галузь смислотворчості та випробування різних можливостей, ми будемо називати життєдіяльністю. Це та широка сфера, яку в її актуалізованій формі в марксистській літературі називали практикою. Термін «життєдіяльність» вживається тут лише для підкреслення не тільки актуальних, а й потенційних сфер людської присутності у світі, для констатації множинності його форм» [4, с. 51], – тому фундамент сталого соціального порядку створює конструкція певних соціальних інститутів, вона є вмонтованою у мережу соціально-економічних і правових відносин зафіксованих в культурному просторі певного народу. Мова йде про те, що окремі елементи соціального порядку складаються з певних соціальних дій, кожна з яких включає в себе як соціальний норматив, що є присутнім в культурі, так і мотивацію та уявлення індивіда, який ці нормативи практично застосовує. Але культурний норматив формується століттями та зберігає свою ідентичність, відповідно, порушення соціального порядку безпосередньо пов'язане зі світоглядними та мотиваційними чинниками діючої людини.

Поступова трансформація розуміння теорії соціальної дії у межах модерністського проекту призводить вже не стільки до пояснення дії, скільки до оволодіння дієвими соціальними процесами завдяки засвоєнню теорії комунікативної дії: «У теорії комунікативної дії циклічний процес, постійно поєднуючи життєвий світ з комунікативною побутовою практикою, займає місце тієї самої сукупності актів спілкування... Якщо комунікативні дії починають виконувати функції самого комунікативного процесу, то можна уявити, що теорія комунікативної дії є всього лише одним з варіантів філософії практики. Насправді обидва напрямлення розв'язують одну і ту саму задачу, їх відрізняє прагнення сприймати розумну практику як розум, який знаходить своє втілення в історії, суспільстві, фізичних особах і мові», – констатує сучасну ситуацію Ю. Габермас [6, с. 326-327].

У свою чергу, М. Вебер вважав соціальну філософію синонімом теоретичної соціології та наділяє її функцією вивчення перш за все поведінки та діяльності людей, причому як окремої людини, так і колективних проявів. Суспільство представлене вченим як процес взаємодії індивіда і соціальних груп на основі узгодження їх інтересів у різних сферах релігії, моралі, економіки, причому розуміння соціальних дій і внутрішнього світу суб'єктів може бути як логічним за допомогою понять, так і емоційно-психологічним. Людина у реальному житті не може завжди дотримуватися раціональної логіки дій у досягненні певної мети, дуже часто вона діє під впливом свого моментального емоційно-психологічного стану, виходячи з тимчасових особистих можливостей та культурно-ціннісних мотивацій. Відповідно, звертаючись до цілераціонального типу дії запропонованого у теорії М. Вебера, можемо стверджувати, що вчений надає нам розгорнутий аналіз теоретико-ідеального конструкту задля розуміння раціональної складової мотиваційного виміру соціальної дії. Наприклад, у системі поглядів такої конфесії християнства як протестантизм було сформовану

тезу про те, що чим успішніша діяльність людини протягом життя, тим більшими є її шанси на спасіння. На основі цього з'являється «можливість виникнення етично раціональної регламентації життя пов'язаної з технічними та економічними раціоналізмом» [1, с. 59].

Отже, М. Вебер вважав, що суспільство в цілому або будь-які форми колективної взаємодії не можуть бути суб'єктами дії, таку функцію виконують тільки окремі індивіди. Тільки ті дії, які зорієнтовані на поведінку іншої особистості він називає соціальними, виділяючи такі ідеальні типи, як афективна дія, що побудована основі почуттів і неусвідомлених імпульсах, традиційна дія, яка відбувається на основі звичаєвої суспільної практики, цілераціональна дія, коли людина чітко визначає мету, засоби її досягнення, відповідну реакцію інших людей, причому вона супроводжується зростанням соціальної ролі науки та ціннісно-раціональна дія, яка виконується на основі свідомого сприйняття людиною морально-етичних, естетичних, релігійних цінностей у своїй поведінці [2, с. 602-643].

Можемо стверджувати, що ціннісна раціональна дія завжди спрямована на досягнення тієї або іншої мети завдяки індивідуальному рівню реалізації, але в основі такого рішення знаходиться сформована зовнішнім впливом цінність. Людина сама може обирати якої системи цінностей вона бажає дотримуватися та якими засобами реалізації своїх прагнень користуватися, але їй все рівно прийдеться орієнтуватися на систему традиційних цінностей сформованих і представлених у життєвому просторі своєї спільноти. Формування такого ціннісного потенціалу має свої ментальні особливості та специфічні соціально-економічні умови розвитку того або іншого народу. Застосувавши дослідження типології соціальної дії М. Вебера, можна здійснити аналіз механізму сталого соціального порядку завдяки ціннісно-нормативним структурам, які були сформовані в культурі суспільства, а фундамент сталого соціального порядку створює конструкція

певних соціальних інститутів, яка уособлює собою комплекс соціально-економічних і правових взаємовідносин зафіксованих в культурному просторі певного народу. Мова йде про те, що окремі елементи соціального порядку складаються з певних соціальних дій, кожна з яких включає в себе як соціальний норматив, що є присутнім в культурі, так і мотивацію та уявлення індивіда, який ці нормативи практично застосовує. Але культурний норматив формується століттями та зберігає свою ідентичність, відповідно, порушення соціального порядку безпосередньо пов'язане зі світоглядними та мотиваційними чинниками діючої людини: «Суб'єктивний зміст соціальної дії у перспективі визиває проєкт розуміючої соціології та водночас здійснює перехід від теорії раціонального діяча до теорії раціональної дії. Між дією як такої та її результатом допускається існування внутрішнього зв'язку, визначеної як ментальними станами, пропозиційної установки (мотиви) і як «соціальна перспектива» (норми, зазвичай вони відносяться до детермінант дії)» [5, с. 790].

Класичний підхід М. Вебера визначає соціальну дію одиницею соціальної реальності, яка виступає її конструюючим елементом, а вже сьогодні відбувається процедура заміщення поняття абстрактного індивіда на концепт «соціального суб'єкта діяльності». Поступове переформулювання частини понятійного апарату соціології призводить до того, що на основі заміщення поняття «дії» поняттям «система» оформляється процедура заміни суб'єкта дією, тобто самим суспільством, яке розуміється як комунікація. Раціональні можливості комунікативні дії набувають тільки у межах спільноти, яка досягає згоди завдяки засобам сучасної аргументації поле якої постійно розширюється.

Отже, така радикальна постановка проблеми суті й сутності комунікативних дій свідчить про формування нового проєкту соціокультурної парадигми, коли людина сама обирає яку цінність суспільного життя підтримати та до яких засобів досягнення своєї мети

звертатися – зазначена позиція доводить безперечну актуальність теми нашого дослідження. Смислова трансформація класичної ідеї соціальної дії М. Вебера в обґрунтовану теорію раціональної комунікативної дії у межах загального модерністського проєкту забезпечує сьогодні не стільки пояснення самої діяльності людини, скільки оволодіння дією так само, як і об'єктивним світом предметних, актуальних і потенційних речей. Основу такого соціального порядку створює типологія соціальної дії, яка має історичний характер свого формування і проявляється в різних соціальних структурах. Звідси випливає ідея поєднання соціального та духовно-культурного проєктів формування життєдіяльності суспільства, а процес їх реалізації та спосіб органічного поєднання забезпечує механізм концептуалізації цілісного людського буття та соціального порядку, тому вже сьогодні відбувається процедура заміщення поняття абстрактного індивіда на концепт «соціального суб'єкта діяльності». Такий суб'єкт є включеним у розгалужену мережу суспільних відносин і проводить активну політику з її формування на засадах історично сформованого духовно-ціннісного потенціалу.

Список використаних джерел:

1. Вебер М. *Хозяйственная этика мировых религий. Избранное. Образ общества.* М. : Юрист, 1994. С. 43-77.
2. Вебер М. *Основные социологические понятия. Избранные произведения.* М. : Прогресс, 1990. С. 602-643.
3. Дьюи Дж. *Общество и его проблемы.* М. : Идея-пресс, 2002. 160 с.
4. Леони Б. *Свобода и закон.* М. : ИРИСЕН, 2008. 201 с.
5. *Постмодернизм. Энциклопедия.* Мн. : Интерпрессервис; Книжный Дом. 2001. 1040 с.
6. Хабермас Ю. *Философский дискурс о модерне.* М. : Изд-во «Весь мир», 2003. 416 с.

Манойло Н. Г.

Докторант Національного педагогічного університету

ім. М. П. Драгоманова,

м. Київ, Україна

**ПРАВОВА ДЕРЖАВА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ФІЛОСОФСЬКОГО
РОЗУМІННЯ**

Анотація. У доповіді аналізується відповідність змісту закріплених Конституцією України визначень держави філософському їх розумінню. Стверджуючи, що її норми є нормами прямої дії, вона не враховує особливостей сприйняття тексту, яке суттєво відрізняється як у різних людей, так і з позицій суто нормативно-правових і філософських.

Свідомість людини має різні якісні рівні, згідно змісту яких вона мотивує свою поведінку. На буденному рівні, який формується з раннього дитинства, відсутнє понятійне розуміння слів, оскільки вони чітко корелюються із предметно-речовими об'єктами в їх зовнішній образній оболонці. При цьому, будучи первинною формою світосприйняття, особливості буденної свідомості, яка ґрунтується на особливостях міфологічного світогляду, тобто – на вірі в чудесний спосіб здійснення бажань, залишаються дієвими впродовж усього життя. Тому цілком логічно, що задеклароване в нормативно-правовому документі, який має статус Основного закону держави, поняття сприймаються не як спосіб виправлення властивого людині егоцентризму, а як її незаперечне право діяти так, як до цього спонукає її розуміння слів правового документу, а не понять, природа яких соціоцентрична.

Філософське розуміння, на відміну від розуміння на основі суб'єктивних свідчень органів відчуття, які формують і почуття, виходить із того, що право є органічною частиною філософії, яка засвоює світ засобом надання словам статусу понять як методу організації людини соціальної,

політичної, але не у вузько-партійному значенні. Останнє, на жаль, домінує не лише в свідомості пересічних громадян, але й у законодавців, які постійно намагаються змінити Конституцію внесенням до неї змін на догоду буденній свідомості. Народ є сувереном влади в тому випадку, якщо він усвідомлює гуманістичну цінність держави як органу правового управління.

Ключові слова. Держава, право, закон, людина, громадянин, свобода, обов'язок.

Постановка проблеми. Український народ як суб'єкт розбудови власної демократично-правової держави зустрічається з певними труднощами, зумовленими тим, що у своїй історії він не мав такої можливості. Звідси й труднощі в системі правової освіти, оскільки навіть в середовищі філософів і правників немає згоди щодо того, що собою у своїх істинних вимірах являє держава як ефективний управлінський інститут суспільства. Література з даного питання досить обширна, тому немає потреби перераховувати всіх авторів, які у своїх працях висвітлюють зазначену проблематику. Адже проблема в тому, що законодавці далеко не завжди беруть до уваги їх думки, а тому приймають рішення більшістю голосів, у яких не завжди присутній логос.

Мета доповіді – розкрити різницю між буденним і філософським розумінням сутності демократично-правової держави.

Методологічною основою для вирішення даного питання є філософське розуміння різниці між словом, що має безпосередній предметно-речовий корелят, і поняттям, яке, опосередковуючись пізнавальним мисленням людини, розкриває в бутті закони, яким підпорядковується буття об'єктів сприйняття, включно з нею самою.

Виклад основного матеріалу. Конституція України у статті 1 декларує те, що вона «є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава» [3]. Між тим таке формулювання не є таким, що адекватно, тобто об'єктивно, відповідає безпосередній дійсності, тому стану, який

характеризує як суспільне життя в цілому, так і спосіб поведінки її мешканців. Можливо, що така постановка питання є дещо спірною. Тому спробуємо розглянути ті підстави, які дають право на подібне судження.

Цілком очевидно, що Україна як держава, яка виникла внаслідок розпаду Радянського Союзу, не могла відразу ж набути ознак, перерахованих у зазначеній статті. Адже попередня держава насправді не була ані демократичною, ані правовою, ані соціально орієнтованою. Це була партократична держава, в якій монопольно правила єдина партія, що нібито адекватно виражала інтереси всіх без виключення її мешканців. Їх свідомість формувалась не як наслідок долучення до всіх духовних надбань, вироблених історією людства з того часу, як воно стало на шлях цивілізаційного політико-правового розвитку. Якраз навпаки: ці досягнення, з одного боку, не долучались до системи освіти, з іншого, ті, які вивчались, були викривлені вузько партійними інтересами як нібито інтересами пригноблених класів, фактично – одного класу. Крім цього, вони подавались в такій інтерпретації, яка була зрозумілою для буденного рівня свідомості. Остання ж, як відомо, попри всі зусилля системи освіти, не здатна піднятися понятійного рівня розуміння як рівня, абстрагованого від усієї універсальної в своїй різноманітності історії розвитку як людства в цілому, так і окремої людини, базисом для якої є безпосередня, а не опосередкована, дійсність.

Варто також відзначити, що буденна свідомість, або ж вона як стан суспільної психології, досить консервативна, така, що тяжіє до незмінності, усталеності, до збереження традицій і звичаїв, а тому чинить спротив всіляким новаціям. На це звертав увагу і К. Маркс, вченню якого довільно надали статус офіційної державної комуністичної ідеології, хоча сам він, як і Ф. Енгельс, був противником монопольної ідеології. Про це чітко йдеться в їх спільній праці «Німецька ідеологія»: «Думки панівного класу в кожному епоху є панівними думками. ...це, отже, думки його панування. ...Справа в тому, що всякий новий клас... для досягнення своєї мети вимушений

представити свій інтерес як загальний інтерес всіх членів суспільства, тобто, виражаючись абстрактно, надати своїм думкам форму всезагальності, виразити їх як єдино розумні, загально-значимі» [4, с.39,40].

Висновки 1. При розбудові держави народом, який не мав її впродовж майже тисячолітньої історії свого існування, потрібно формувати активний соціальний прошарок, чистоті помислів якого б довіряла переважна більшість населення.

2. Важливе значення в процесі державотворчості має просвітницька філософсько-правова робота носіїв державницького умонастрою серед населення, наслідком якої має стати подолання хибних уявлень про її істинну сутність. Бездержавність українського народу, тривале перебування пращурів в умовах чужих держав, сформувало досить стійку анархічні настрої, які також потрібно долати.

Напрямки подальших досліджень. Головний полягає в тому, яким чином, якими методами освіченій частині суспільства можна подолати стереотипи буденної свідомості, які зберігаються впродовж тисячоліть.

Список використаних джерел:

1. Бэкон Ф. *Новый органон. – Сочинения в двух томах. Т.2. – М., «Мысль», 1972. – С. 5-222.*
2. Гегель Г.В.Ф. *Философия права. – М.: Мысль, 1990. – 524 с.*
3. *Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30.*
4. Маркс К., Энгельс Ф. *Избранные произведения. В 3-х т. Т.1. – М., Политиздат, 1979. – 640 с.*
5. Маркс К. *Критика политической экономии. Т.1. – М., Политиздат, 1973. – 907 с.*
6. Поппер К. *Відкрите суспільство та його вороги. Т.2. – К.: Основи, 1994. – 494 с.*
7. Спенсер Г. *Опыты научные, политические и философские. – Мн.: Современ. Литератор, 1999. – 1408 с.*
8. Ясперс К. *Смысл и назначение истории. – М., Политиздат, 1991. – 528 с.*

ПСИХОЛОГІЯ

Главінська О. Д.

*кандидат психологічних наук,
доцент кафедри загальної психології та психодіагностики
Рівненського державного гуманітарного університету,
доктор філософії, бізнес-тренер, коуч-консультант
м. Рівне, Україна*

Главінська Е. С.

*завідувач навчально-наукової лабораторії педагогічної майстерності та
моніторингу якості вищої освіти
Національного авіаційного університету,
коуч, тренер
м. Київ, Україна*

ПСИХОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ

Проблема сутності та визначення особистості людини – смислова домінанта духовних, релігійних та наукових досліджень. Змінні культурні епохи

і наукові парадигми пропонують свої варіанти трактувань, підтверджуючи таким чином відкритість і незавершеність, незакінченість будь-якого з них.

Як влучно зауважує Бердяєв Н.І., таємниця унікальності особистості нікому не зрозуміла до кінця. Життєдіяльність людини, у тому числі й професійна – архіскладний та багатоплановий, найчастіше хворобливий процес взаємодії з іншими людьми, успішність якого багато в чому залежить від знання структури та процесів формування особистості [1].

Підкреслимо, що особистість – предмет дослідження безлічі наук: філософії та соціології, педагогіки та етики, теорії організації та управління персоналом, загальної і соціальної психології та інших. І кожна наука дає

свою дефініцію поняття «Особистість». Але всі вчені сходяться на тому, що особистість це якась цілісність чи системотворча єдність, а знання структури особистості – передумова для управління її діяльністю [1].

Представники психоаналітичного спрямування (З. Фрейд, Е. Фромм, К. Хорні та ін.) у структурі особистості постулюють протиборство природного (біологічного) та соціального, а також принцип несвідомого опору громадського тиску [1].

Психологія управління – галузь психології, що вивчає психологічні закономірності управлінської діяльності. Управління – сукупність системи скоординованих заходів, вкладених у досягнення значних цілей організації. А основними функціями управління являються: планування, організація, мотивація, контроль.

Мета психології управління – це аналіз психологічних умов та особливостей управлінської діяльності з метою підвищення ефективності та якості роботи в системі управління [2].

Сучасна психологія управління – це не стільки наука, скільки мистецтво. Психологія управління, що з'явилася на перетині двох фундаментальних наук, з одного боку вивчає психологію людини, з іншого – спрямована на поліпшення якості роботи, тобто переслідує цілком утилітарні цілі. Об'єктом можна назвати працівника чи команду та процеси взаємодії всередині неї, які спрямовані на збільшення продуктивності роботи.

Аналіз сучасного стану менеджменту з позицій психологічного забезпечення управлінської діяльності дозволяє помітити, що в нашій країні і до сьогодні термін «керівник» асоціюється насамперед із посадою, а не з професією.

Зараз, як правило, відсутня психологічна управлінська підготовка представників економічних та технічних спеціальностей, які порівняно часто стають керівниками. Нерідко з поля зору як психологів, так і керівників

організацій випадають питання психологічної діяльності та адаптації менеджерів [3].

Соціально-економічні та політичні зміни в житті суспільства зажадали якісно інших знань, навичок та умінь від керівників. Останнім часом термін «керівник» дедалі частіше замінюється й у побуті, й у наукових статтях таким поняттям, як «менеджер». У навчальних закладах приступили та успішно готують студентів за спеціальністю «менеджер». З'явилися кафедри менеджменту.

Очевидно, що на сьогоднішній день одним із головних завдань управління є ефективна організація роботи підлеглих.

Мистецтво менеджменту проявляється все частіше у налагодженні комунікацій, координуванні та напрямі роботи з підлеглими, в умінні делегувати їм необхідні повноваження, надавати право висловлювати та відстоювати власну думку, зберігаючи за керівником функцію контролю.

Відомо, що до 80% проблем, що виникають у менеджера у процесі роботи, пов'язані з людьми. Працюючи у колективі, він має постійно виконувати функції інформування, мотивування та виховання. Що, у свою чергу, вимагає від нього досить глибоких психологічних знань [3].

Основна проблематика психології управління: психологічні чинники ефективності управлінської діяльності; міжособистісне спілкування; міжгрупові та міжособистісні конфлікти в організації, психологічні особливості процесу прийняття рішень; проблеми лідерства; психологічний клімат організації; оцінка особистості керівника та підлеглого тощо.

Таким чином, дана галузь наукового знання покликана забезпечити підготовку менеджера, сформувати та розвинути соціально-психологічну культуру, створити передумови розуміння найважливіших проблем управління: розуміння природи управлінських процесів, уявлення про відповідальність керівника, знання способів підвищення ефективності управління, вміння будувати відносини з людьми у створенні [4].

Враховуючи все вищезгадане можна зробити висновок, що головним завданням психологічного управління керівником є визначення проблем м способів їх усунення за допомогою теоретичних та практичних психологічних знань.

Список використаних джерел:

1. Мальцева Ю. А. *Психология управления : учеб. пособие. Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2016. 92 с.*
2. Козьяков Р. В. *Психология управления: Учебное пособие. М: МГУП имени Ивана Федорова, 2012.*
3. Вайнштейн Л.А. *Психология управления и основы лидерства: учеб. пособие. Минск: ГИУСТ БГУ, 2008. 279 с.*
4. Иванова В.С. *Психология управления: Учебное пособие. Томск: Изд-во Томского политехнического университета, 2011. 88 с.*

CONTENT

GREETINGS

Mgr. Pavel Polían.....3

Игорь Копотун.....5

Mgr. Pavel Polían.....7

**THE INSTITUTE OF THE EXEMPTION FROM CRIMINAL
LIABILITY FOR CORRUPTION CRIMES.....7**

Kopotun I. M. 14

**THE MAIN PRINCIPLES OF THE EXEMPTION FROM CRIMINAL
LIABILITY FOR CORRUPTION CRIMES IN UKRAINE 14**

Денисов С. Ф. 19

Заїка Д. Є.....19

**ЩОДО РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА РЕІНТЕГРАЦІЇ ЗАСУДЖЕНИХ ЗА
ПРОЄКТОМ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ 19**

Денисов С. Ф. 23

Коваленко Н. О.....23

**КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРОТИПРАВНІ
ДІЯННЯ ЩОДО ТІЛА ПОМЕРЛОЇ ЛЮДИНИ, МІСЦЯ ЇЇ
ПОХОВАННЯ АБО МІСЦЯ ПАМ'ЯТІ В ПРОЄКТІ
КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ.....23**

Карманова Н. І.....29

**ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я
ОСОБИ.....29**

Поплавська А. В. 37

**ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ КЛАСИФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНІВ, ВЧИНЕНИХ
У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З НАДАННЯМ ПУБЛІЧНИХ
ПОСЛУГ 37**

Пашковський М. І.....43

**ВПЛИВ ЯКОСТІ КУПАП НА ЕФЕКТИВНІСТЬ
ПРАВОНАДІЛНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО (НА
ПРИКЛАДІ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛОЖЕНЬ СТ. 266 КУПАП).....43**

Рудик М. М. 49

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ
ДОРОЖНЬОГО РУХУ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ
ДОСВІД.....49**

<u>Михайлов О. О.....</u>	<u>57</u>
ДО ПИТАННЯ ПРО МЕТУ СУДОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ	
<u>Булах І. С.....</u>	<u>62</u>
<u>Андрущенко Т. В. ....</u>	<u>62</u>
<u>Ковчина І. М.....</u>	<u>62</u>
<u>Панченко М. В. ....</u>	<u>62</u>
<u>Гуменюк А. Г.....</u>	<u>62</u>
ПРАВОВІ ВИТОКИ ПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В МІЖНАРОДНОМУ ПРОСТОРІ.....	
<u>Головченко О. Р.....</u>	<u>67</u>
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	
НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ.....	
<u>Герасимова Е. М.....</u>	<u>70</u>
МУЛЬТІКУЛЬТУРНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	
<u>Іжевська З. С. ....</u>	<u>77</u>
РАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ТЕОРІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ДІЇ В КОНСТРУКТАХ МОДЕРНІСТСЬКОГО ПРОЄКТУ	
<u>Манойло Н. Г.....</u>	<u>83</u>
ПРАВОВА ДЕРЖАВА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ФІЛОСОФСЬКОГО РОЗУМІННЯ.....	
<u>Главінська О. Д. ....</u>	<u>87</u>
<u>Главінська Е. С.....</u>	<u>87</u>
ПСИХОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ.....	
	<u>87</u>

Scientific publication

**MULTIDISCIPLINARY SCIENTIFIC RESEARCH AND
INNOVATION**

COLLECTION OF ABSTRACTS

International scientific-practical conference

(Kunovice, Czech Republic, November 17-18, 2021)

Under the editorship of I. Kopotun, S. Petkov, P. Polían

Signed for printing 28.11.2021

Press: Tiskárna Grafema, s.r.o., Hranice, Česká republika